Масе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дуьйна ◆ ШОАТТА, 10 СЕНТЯБРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 109 (6831). ◆ Мах 3 кап.

ДИКА ХОАМАШ

Производства эффективности балха дикаели лакхъяра тIехьара «ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдикен хьадер дукхагIех хилийта!» яхача девизагIа йолча социалистически яхьа инициатор ше хиларах тарра Грозненски «Электроприбор» завода коллективо эрригa шиъ торонаш оарцагIа яьхай арахеца продукци ма могга дикагIа хилийтара, цунга дIалодар лохдара. Цу даьхьо дика кь йоалаш болх беш я на цхьайттаIагIча пятилетка шерашка. ХIана заводо хьаcш йола «ЭР-120К», «ЭР-620 К-3» яха аппаратш, электрофотографически цилиндраш пачхаьлкхен дикала Знак йолаш я. ДIабахача бархI бетта предприяте эррига арахийцача продукцех лакхерча категорех яр 46,3 процент хиннай, пачхаьлкхен планагIа хила езаш яр 45,7 процент мара йоацача. Вож мел йола продукци цкъа дIаелча юха не ерзаеш дIайохийташ я. КIезигчун а дукхачун а ккомбарах, арахецача продукцега дIабодаш бола мах лохбарах укх шера планал совгIа 21 эзар сом пайда баьб пачхаьлкхенна завода болхлоша.

Овсаре хьа а хьегаш, дог гIоэдовхача къахьегама толамашца чакхбаьккхар цар дIабаха бархI бутт. Пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа маьхала ньккхар цар 196 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. На хул шера тIанийцача социалистически декхарех планал совгIа маьхала яккха лийрхIача продукцел дикка дукхагIа. БархI бетта заданел совгIа арахийцар 40 эзар сома маьха нормативно-цIена продукции 84 эзар сом мах бола товарни продукци. Шоаш дIадахача бетташна даьла къахьегама толамаш денгара денга дикагIа хулийташ къахьегаш ба уж ƒкх сентябрь бетта а.

Завода цехашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг дIа а ца хецаш, предприяте карара кара тела ЦIе байрах хаддаша лелаеш хьайоагIарех я Гребнева Нина Петровнас кулгалдеча шоллагIча цеха коллектив. БархI бетта план кхоачашьярах эггара хьалха рапорт а делие, хIанз из къахьегаш я сентябра шоллагIча ах бетта чотагIа.

* * *

Доккхий социалистически декхараш тIанийцад «Союзавтоматстром» ВНПО Грозненски опытно - экспериментальни завода болхлоша цхьайттаIагIча пятилетка кхоалагIча шера план хаиал хьалха кхоачашъяра. Уж толаме кховчашлара тIагIертта къовсам лоаттабеча цар бызаe пайда ийбу производственни мощностехи балха хянехи, чIоагIъяьй нъахьегамен поризводственни дисциплина, арахеца продукци цукхагIеи дикагIеи хилийтара тIеерзаяь организационно-технически мероприятеш чакхйоах. Цудухьа тIанийца декхараш тIехкхоабац заводе коллективо ше цхьаккха бутт дIабахийтачаш ца деш. Ер шу доладелча дена планал совгIа цо маьхала яьинкей кховаткъа эзар сом мах бола товарни продукци, арахийцай 80 эзар сом мах бола товарни продукци, арахийцай 80 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци. Эррига арахецача продукцех ах гаргга яр пачхаьлкхен дикала Знак йолаш хьаcш я. Пхиъ ахи процент тIехкхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхьяра бархI бетта задани. Эррига а планал совгIа арахийша продукци из лакхьяра чотагIа хьаяь я.

Цхьаккха участок е цех яц заводе пачхаьлкхен план кхоачаш ца еш, тIехьаюсаш. Царна юкъе а двим социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгальяьнна я Володин Владимир Ивановича кулгалдеча механо-сборочни участкан Кучеренко Василий Иванович нерте латтача электронно-монтажни участкан коллективаш. ХIанзалехьа нийс бетта задани кхоачашъяьй цар.

Б. ДОТМУРЗИЕВ.

СИХДЕ ГУЙРАН БАЛХАШ!

ХЬИЙГА КЪА ДАЙНАДАЦ

Коартолаш лелаяра лостам болаш я Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз. Цу гIулакхага хьежжа района кхыча боахамашца юачул дикка дукхагIа дIаюв цига из культура. Масала, укх шера 580 гектара тIа дIайийра уж.

Дукха ба цу колхозе коартолаш кхеяра йоккха опыт Iоаяь къахьегамхой. Укх шера агротехнически толашагIа йолча хана дика дIайийра цар коартолаш, соахка денз удобренеш а тоеаш хьаьккдаь эйба аьха хиннача лаьтта. ЛерттIа Iунал дир коартолашта уж тIаьнннача тIехьагIа а. ХIаьта хьийга къа дайнадац. Из гуш да хIанз, хьувкъаьм чуэца болабаьча хана. План 145 центнер йолаш хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 180 центнер коартолаш йоал.

Ала хIама доацаш дика вIаштIехьбаьккхаб коартолаш чуэцара болх а. Механизатораша хьовьха коартолаш лехьаш хIара дийнахьа болх бу колхозхоша баь ца Iеш дешархоша а.

Коартолаш сихагIен цIенагIен чуэцара шерра лкъ ньржай уж хьаоахкаш, гульеш, ккай тIара дIаккхьаш къахьегарашта юкъе. Цхьацца сага оаз безам а ца беш учетчика Дзангиев Якъуба хIара дийнахьа ю яхьа итот. ТолашагIа болчарна ахчан премеш тел.

ХIанз, Евлоев Iаьлий Мухтара кулгалдеча бригаде, чуэцаш я коартолаш. Уж хьаоахкаш болча механизатораша юкъе яьржача яхье хьалха Бардиев Николай ва, гульераша юкъе ЦечоевгIар Лемкаш Басрати, Мейриева Тамара, Евлоева Марем, массарел дукхагIа кхай тIара коартолаш дIаккуьх шофера Шадиев Къурейша. Раьза ба колхозе кулгалхой дешархоша деча новкъостала а.

Х. МАГОМЕТОВ.

СУРТАШ ТIА: 1. (аьрдехьара аьттехьа) «Путь к коммунизму» яхача колхоза коартолаш чуэцача яхье хьалха латта тракторист Бардиев Николай; учетчик [illegible] Якъуби; 2. Колхозе коартолаш гульеш йола [illegible] производственни [illegible]; коартолаш дIаккхуьйш къаьстто дика къахьегаш вола цу колхоза шофер Шадиев Къурейш.

И. ПЛИЕВА суртеш.

ХУРГБОЛЧА ХЬУВКЪАМА...

Ма хулла тешамегIа лард йолла гIерташ къахьегаш ба хIанз вай республика кIошт делалераш. Соахка хинна кхоачамбоацараш дага а доахкаш, шерра доаржадаь дIахьош да гурахьа дIаюча культураштa лаьтта кийчдера, уж дIаера балхаш Наурски района «Терский» совхозе. Укх шера 4590 гектара тIа дIаюргьа цу боахамо гуразьа юе культураш. Из дерриге лаьтта, хIанзе аьха даьккхад, хIаьта 1100 гектара тIа культивали яьй, цунах 960 гектара тIа доакъара тайп-тайпара культураш дIайийнай хIанзе.

Лаьтта оахаш геттара дика болх бир трактористаша Воробцов Петра, Яковлев Николаи, Волгин Петра, Судоруков Анатоле, Гапаров Рамзана. Норма юкъера лаьрхIача 50—70 процент тIехкхоачаш ца еш дIадахийтанзар царех хIаране. Ишта овсаре къахьег шоаш аьхача лаьтта хIанз маккаш доахаш болх беш а.

Гурахьа юе культураш дIаюча механизатораша юкъе яьржача яхье хьалха Алханов Рамзан ва. Балха нормаш тIехкхоачашъярал совгIа тешаме, цIена ду цо ше хьадер.

* * *

Гурахьа дIадийнача ялата кIора гектара тIара лийрхIачул кIезигагIа хьувкъай баьлар укх шера Ачхой - Мартановски района «Самашкински» совхозе. Цун керттера бахьан дар из дIадера лаьтта ю яийIаль хилар. Из гIалат нийслургдоацача тайпара чакхдоах укх шера цу боахаме гурахьа дIадуча ялата а эйба а лаьтта ахара балхаш. ХIара трактористa беча балха тIакьожам лоаттабу цу гIулакха лаьрхIа хьалхоетабаьча вахь. Механизаторо оахам деча хана, масала, оттабьеча боарамагIа 26—27 сантиметр кIоарга доацаш, е кхы тайла гIалат далайта моттиг нийсъелча болх юхабаит, цул совгIа, балха норма тIех кхоачашьярах телача премех воаккх. Ишта но гIулакх юкъедоаладаьчуа тIехьагIа шоай декхараш геттара дика кхоачашду хIара тракторист. Царна юкъе яьржача яхье хьалха ба А. Косумов, В. Межиев, У. Буриев, Р. Абуев.

Гурахьа юча культураштa хьакъоастадаьча лаьттах 93 процент аьха даьккхад механизатораша, цунах 48 процент лаьтта маккаш даьха да. Укх деношка гурахьа юе культураш дIае йолаергьа цу [illegible]

М. ДЖАБРАИЛОВ.

ЕРРИГА КИЙЧО ЯЬ ДАЬННАД

Укх шера дика къахьийгад тха совхоза комсаш лелаераша. Хьалхарча шерешкарчул дикагIа чакхдаха вIаштIехьдаьннад эррнгача 460 гектар плантацеш тIа комсашта Iуналдара балхаш. Хашнахьа яIар, хьалъеххар, соа йола тIкъовронгаш дIаяхар чакхдаккхарал совгIа дерригача комсий кхашка кхозза механически оасар даьд.

Къаьстта низкъала дар укх шера миьдью яхача лаларах комсаш лорасла, каст-каста догIаш делхар бахьан долаш. Цудухьа нийсаза эррнгача комсашта хоалхеш тоха йийзар тха.

Техника новкъосталца деш дола балхаш чакхдоахача къаьстта хьнваре къахьегаш хьабоагIа трактористаш Курукуков Николай, Мальсагов Рамзан, Эльмуркаев Султан, кхыбараш.

Укх шера къаьст-къаьстача гектарникашa лелаю совхозе 80 гектара тIара комсаш. Белгала дикагIа хинвай цар лелаеш йола комсаш. Кхозза кара оасар даьд цар шоаш Iунал деча комсашта, кхыдола балхеш а дикагIа чакхдахарал совгIа.

Гектарникашта юкъе а дикагIа комсаш лелаеш ба Ярыжева Люба, КелитовгIар Совдата Лейлаз, Мусаева Хьалимат, кхыбараш. Шоаш Iунал деча комсий хIара гектара 40 а кхы совгIа а центнер йолаш комсаш чуэца лерхIаш ба уж укх шера. Эрригача отделене чуэца лерхIачул 10 — 15 центнер дукхагIа хул из.

Лоацца аьлча, соахкарчул дикагIа хьахинай укх шера тха комсаш. Дукха ха йоацаш КПСС Нохч - ГIалгIай обкомера, «Чечениигушвино» объединенера, районера бехктокхаме болхлой а болаш комсашка хьожаш хиннача комиссе районерча боахамашта юкъе дикагIа лерхIар тха совхоза комсаш. Бокъонца кхаьча яьлча сихен ца йоийташ бIарчча шера хьалкхеь комсаш чуэцийта да тха хIанз керттера декхар.

Цу гIулакха а мел эша кийчо яь даьннад тхо. Комсаш чуэцара эша яьшкаш, ведараш, урсаш, вьшка ниш, механически погрузчикаш, автомашинаш, траторaш мел эшар даь кийча я. «Сельхозтехника» объединенера ши автомашина хилча, дIахо мел йола техникеи инструменташ тхога тхоашка йолаш я.

ЦIенхаштта йоакхо яьй оаха комсаш чуэцача новкъостала боагIа студенташ тIаацара деша а. Маьигеш дIаоттадаь кийчъяь Iоттаньй студенташта а цар кулгалхошта а йола общежити. Кхозза бIайха кхача хургболаш столовш, кулг-юхь дилла моттиг, душ, кхы мел эшаргдар вIаштIехьдаьккхад.

ХьалхагIе дийна чIоагIдаьд тхо долча комсаш чуэца Назрановски юртбоахама техникумера студенташ боагIаргболаш. Цхьа бIаьн ах бIаьн саг хургва уж, цар кулгалхой боацаш. Цхьа бIаь саг совхоза болхлоех а хургва комсаш чуэцача дакъа лоацаш. Цул совгIа, МагIалбиккерча школашкара ши бIаь гаргга дешархой а хургба тхона новкъостал деш. 15—20 дийнахьа комсаш чуйица яха кхоачамбеш вах а ба эша техника а я тхога.

ЧIоагIа лоархIаме да лерттIа цар болх вIаштIехьбаьккхар, соахка хинна гIалаташ хургдоацаш. Новкъостал деш городера болхлойи дешархойи боллашехьа а цар къахьегам боаттIача тайпара вIаштIехьбаккха ца магарах чIоагIа дIаьхделр комсаш чуэцилга дIададача шера. ПхелагIча сентябре дIадолаедеча тIехьагIча октябре мара чуийца далашзар тхо комсаш. Из бахьан долаш шелалах эттIа а эттIаш дукха комсаш сIра тха. Дукха комсаш йисаяр цIена чу ца эцар бахьан долаш а. Изза ше хилар тхова, болх бе баьхнача нах шоаш цIаболхача хана дIаккхеххьаш ца лаьрхIача а.

Уж гIалаташ укх шера ца хилийта лаьрхIа да тхо. Цу гIулакха оаха лаьрхIад комсаш чуэцача болх дикагIа байтара а тIахьожам чIоагIбара а новкъостала дергдола тайп-тайпара гIулакхаш юкъедоаладе.

Царна юкъе да чуэца дешархошка, е болхлошка дIаплалехьа хIара комсий клеткана тохкам а баь цо мел хьувкъаь бала шиш а къоастаделга. Цу клетка тIара комсаш чуийца яьлча из хьувкъаьм цига болх беш хинначарашкара хьабеха торо хулийт цо.

Студентий а дешархой а кулгалхой бола хьехархой совхоза учетчикаш хургболаш ханна совхоза балха хьаэца лаьрхIад. Цо торо лургья тхона болх цIенен овсарен белга царгара тхоай болхлойшкара саина цIенхаштта хьадеха. ХIаьта гIалат доалийте уж бехктохаме оза а.

Болх тоаберан тIаьхьашка чIоагIбаран лаьрхIа да, городера новкъостала боагIараш боалабеш йоагIа машинаш комсий плантацешка дIаухаргйоацаш отделене нах тIера Iо а боахаш, совхоза транспортаца болх беза моттигашка дIаккхувларгболаш оттадар, дийнахьа а бус а ха дергдолаш хьахой оттабар, кхыдараш.

«Чечениигушвино» объединене кулгалхоша дага а даьхна кердача тайпара оттадаьд тха совхозе укх шера комсаш чуэцарашта юкъе социалистически яхь лелаяра. Яхье котбаьннараш моральни а материальни а белгалбахаро хьалаш.

Масала, комсаш чуэцача дукхагIа нах хьахаран дийнахьара балха нормаш дукхагIа кхоачашъеш овсарегIа къахьегаран хьалхара моттиг яьнихача школана 3000 сом, шоллагIа моттиг яьнихачоа 2500 сом, кхоалагIа моттиг яьнихачоа 1500 сом совгIата лургдолаш оттадаьа оаха, дикагIа болх баьча школай спортивни инвентарь эца йоаш хургйолаш.

Ишта, социалистически яхье хьалхара кхо моттиг яьнихача классашта Iай каникулаех дахар оацаш туристически путевкаш яла лаьрхIад оаха. Уж путевкаш лургья Назрановски техникумерга дешархошта а. Цул совгIа, эггара дикагIа болх баьча дешархошна дал ахи совгIат кинцадаьа, хIаране 100—150 сом мах болаш.

Ишта, тIехдика болх баьча совхоза болхлошта а тела лаьрхIад оаха ахчан совгIаташ. ХIара дийнахьа балха норма кхоачашъяьчоа кхо сом, 150 процент яьчоа аха сом, 175 процент норма яьккхачоа ворхI сом, 200 процент а кхы дукхагIа норма яьнихачоа итт сом лурга хIара дийнахьа.

ДогIаш дукха хилар бахьан долаш тIехьадаьннад укх шера комсаш кхачилга. Чуэца йиш йолча боарамга уж дIакхаьчача болх дIаболабе мара ца безаш эррига кийчо чакхъяьнвай.

В. КЕЛИГОВ,
«Луч» совхоза комсий отделене управляющи.

СОВЕТСКИ СОЮЗЕ ГIОЛЛА

◆ КОВРОВ (Владимирски область). Болх беш болий нах хаддаза хIезиг а беш производства боарам лакхбеш хьабоагIа Ковровски экскаваторстроительни заводе коллектив. Ну тоалаш баьнкхаб-роботаш, станокаш, кхыйола автоматически техника балха комплексни юкъе йоалаяь чотагIа. Прогрессивни оборудоване унифицированни модулаш хьайрах гу предприяте специалисташта хIанзарча производственни хьалашка социальни дикаш хьоэсталдела а.

◆ ИЖЕВСК. «Редуктор» яхача Ижевски объединене серийни арахеца йолийй эргаьльа товль редуктораш. Iилманхой новкъосталца предприяте балха юкъейоалаяьй керда оборудовани, метал кходеш йола технологи. Цо торо хилийтай шоаза гаргга агрегатий доал кIезигде, цар мощность лакхъе, царга тешамегIа болх байта.

◆ ФРУНЗЕ. Госкомсельхозтехника Фрунзенски экспериментальни ремонтни завода керттерча цехашка механизаци яьй чIоагIа киз тIабохийташ е езача эррига операцешта. Подсобни болхлой хиннараш, специальни курсаш чакх а яьха операторий, наладчикий, фрезировщикий удостоверенеш дIакийцад. Киргизе ремонтни предприятешка юкъе ккувлача автоматизированни поточни линешка агрегатие станокашен нах мукъа боах говзал шIеллга йолаш кулькара беча балхех.

◆ МОСКВА. Красни Пресне хьелларгйола «Тепличная техника-83» яхача дуьнен хадкъашта юкъерча специализированни выставка экспозици кийчъяь яьнцай. Шцай продукца хьайтай цхьайтта мехкарча 50 совгIа йолча организацей фирмаш. Теплишка болх бара йола машинаши оборудованни специалистий хиеа ца Iеш овощеводий-любителий а терках тIароаш я. ХIаьта советски промышленностё цига хьахьехийта йола вIаьмнгача механизаце техника царна дошча новкъосталла хьа я.

◆ ЖИТОМИР. Коростенски шекар доаккхача заводе шекара песока расфасовка еш йола цех болх бе йолалийтай. Укхаза шиъ автоматизированни линии оттайяв, царех хIаране цхьан сменагIа итт эзар упаковка а кийчъеш. Пятилетка чакхйоалдаш областера эррига шекар доаккха заводаш фасованни продукци арахецаш хургйй.

◆ ДУШАНБЕ. Республикански книжни издательства фирменни книжни тина хьайиллай Душанбе центре. Из хьеллача хана книжкаш дешараш вIашагIкхаьй тта бар Таджикистана халкъа поэтана, СССР Пачхьалкхен преме лауреата Мумин Каноата. Книжкай прилавкашта юххе хилар кепатоха кийчдеча нердача книжкай, творчески планий, республика литераторий уйлай хьалмехьара къамаьл. Тина планашна — книжкай вернисажаш литературни обзораш, хьалхагIе а заказаш дIаийдар. Цо торо хулийтаргья издательствага перспективни планаш уттае. Книжкаш дохка центраш хьайиллай хIана Таджикистана эрригача городашка, районни центрашка. Дукха ха йоацаш уж хьайиллай Рагунен Явавен — дикикийн энергостроителий къоначa городашка.

◆ КЕРДА УРЕНГОЙ (Тюменски область). Искусствай школа хьайиллай Тюменски газодобытчикий кьоначa городе — Кердача Уренгое. Цига деша хайнараш буровиккий, гIишлонхой, геологий, энергетикий 120 бер да. Уж Iомахургба музыкальни инструменташ лакха, хореографе лелае, цар Iомаергъя изобразительни искусства лардаш.

(ТАСС).

ГIИШЛОНХОЙ ДАГАБУВЛ

Сихха хьалъеш латт Грозни. На белгалдаьккхар чоадханеча инженерно - геологически хьалашна хьалъеча зданейи сооруженейи конструкцешта йолча СССР Госстроя Iилман - координационни совета бюро выездной заседане балха юкъе даакъа лоацаш хиннараша. «Чечингражданпроект» яхача институте вистовни зале цини дийнахьа кортa болаш къамаьлаш деш хилар Москвера, Киевера, Бакуро, Днепропетровскера, Волгоградера, Запорожьера, Нальчикера, Махачкалера, мехка кхыча городашкара хьаьнай.

Керттера доклад бир НГIАССР Госстроя председатела А. Н. Липейс. Заседане даакъа лоацаш хиннараша ладийгIар дукхача пайдане долча хоамашка, городе дукха гIирсаш хьалдеча районашка хилар. Цар кийч а яьтIанйцар лакха сейсмичность йолча районашка гIирсаш хьалдара дешашта йоагIа дукха рекомендацеш.

Къьстта чIоагIа актуальни я уж Нохч-ГIалгIайчен проектировщикашта, изыскателашта, гIишлонхошта. Iалашате чIоагIа чоалхане долча хьалашка болх беш ба вай мехкахой. Ишта, Грозне гIирсаш хьалдеча площадкашкара просадочни грунташ 20—30, кхы дукхагIа метрашка кхоачаш сомма я. Кхеталуш да, цар тIа хьалъеш йолча зданешта къаьстта чIоагIа кIийле грунт чIоагIъяра принципиально керда методаш эшилга. СССР Госстроя Iилман - координационни совета бюро заседане рекомендацеш гIишлонхоша шоай практически балха юкъейоалаергья.

БОЛГАРЕ ХАЛКЪА ЦIЕЙНА ХЕТАЯЬ

Сехкан Нохч - ГIалгIай столица общественность вийхалаш, вайцига болх беча Болгарски гIишлонхой группера къахьегамхой вIашагIкхийтабар «Терек» яхача объединене клубе. Цига Болгаре Социалистически революци хинна 39 шу дизара хетаьь йола торжествени собрани хьайиллар халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполкома председатела В. М. Шамардина.

Къамаьл де дош лу парте Грозненски горкома хьалхарча секретара Н. И. Семеновна. Цо Iодийнар сийлен датана дувзаденна болгарски къахьегамхошка городской комитето моаршал лун дайта кьыхат.

Болгаре халкъа цIейна хетаяь доклад бир Нохч-ГIалгIай облсовпрофа секретара З. А. Ахмадова.

Цул тIехьагIа къамаьл дир Нохч - ГIалгIайчнера болгарски группа гIишлонхой кулгалхочо П. Х. Уаунова. Эрсий а болгарски а меттала цо дийцар вежарашка долча халкъий ленински, интернациональни доттагIалах, НГIАССР-е уж къахьегаш мел хиннача общественни организацешка а республика къахьегамхошка шоай чIоагIа йоагIа тешам еш хиларах дег тIара баркал аьлар царна.

Собране доакъашхоша болгаре - советски доттагIаль ДеррингIалкъа комитета цIерагIа моаршала телеграммаш яхьийтар.

Собране балха юкъе даакъа лоацаш вар КПСС обкома пропагандай агитацей отдела заведующи А. И. Тапитов.

Нох. М. А. АРБИЕВ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЮРТА БОАХАМА МИНИСТРАЛЛА ХЬОЖАВАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Совета Президиума

У К А З

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо сецай бу:

Нох. Арбиев Магомед Алиевич Нохч - ГIалгIай АССР юрта боахама министралла хьожаве.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный,
1983 шу, 6 сентябрь.

Арбиев М. А. ваьь 1935 шера, КПСС член, лакхера образовани — Целиноградски юртбоахама институт чакхъяьккхай. 1967 шера денз 1977 шерага кхаччалца оросительни системай Грозненски управлене начальник волаш болх баьб; 1977 шера денз 1980 шерага кхаччалца — Нохч - ГIалгIай АССР мелиорацей хи боахамен министр. 1980 шера денз 1983 шерага кхаччалца — КПСС Советски райкома хьалхара секретарь.

Хlара балха дийнахьа дисциплина тlехдикеи хьадер дукхагlеи хилийта!

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬА ДНЕВНИК

КЕРТТЕРА ЛОСТАМ

ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР

Республикерча производственни коллективашка тlагlертта къовсам лоаттабу производства эффективность лаккъяра, материальни, къахьегама, lалама ресурсех ма могга дикагlа пайда оцара, арахеца продукци дукхагlа а хулийташ, цун дикал лакхъяра, из арахецарга дlадодаш дар кlединдара.

КПСС XXVI съезда, КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.), июньски (1983 ш.) Пленумий решенеша дlадехаш ма хилдара из лоархlаме боахама - политически декхар толаме кхоачашдара лоаттабача къовсаме цхьайтталагlча пятилетка шин шерен бархl беттен республике дахьа къахьегама толамаш дика да.

Пайда бара хьанъехьарча лостамагlа болх беча дукхача производственни коллективаша кхои бу бийдала, материалашта, доагора, электроэнергена, лохду арахецача продукцега дlадодаш дар, лакхъю къахьегама овсарле, беттагара беттага дерригача технико - экономически хьонхамий планаш кхоачаш а еш.

Бархl бетта бахьа балха итогаша хьахьонхачох республика индустре продукци махьхала аккхара план толаме кхоачашъяьй, заданел совгlа махьхала яьнккай дах миллион совгlа сома махьа продукци. Мехкдаьттех гали аккхара, мехкдаьтта химе цхьайола продукташ, мехкдаьтта аппаратура, механизированни инструменташ, тракторни прицепаш, хьукlир, вlашагlхетта аьцикбетона конструкцешн оатхалаш, цемент, тlехьнахьа духаду пазата баракъаш, швейни изделеш, кога гlирс, кхачан промышленноста цхьайола продукташ арахецара план а толаме кхоачашъяьй.

Производственни коллективаша lалаьмате чlоагlа йоакхо еш дар да халкъа эшаш дола товараш арахецари цар дикал лакхъяри.

1983 шера дlабахача бархl бетта бlарчча республика хьаийцача арахецаш дола халкъа эша товараш дегlадаьхкад 7 процент, цу дахьъе кога гlирс 10 процент, швейни изделеш 5 процент, тlехьйахьа духаду пазата баракъаш 35 процент, чухьнахьа духаду пазата баракъаш 18 процент, машдаьтта 11 процент, мерзача шурий продукци 5 процент, генарий даьттен йийн ялх-ялх процент, нахчаш 13 процент, консерваш 27 процент, кхыдола халкъа эшаш дола товараш.

Хlара производственни коллективана керттердар да боагlача боарамагlа къахьегама овсарле лакхъяр.

КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленуме ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Ю. В. Андропова белгалдаьккхар мехка экономика дlахо а дегlанкхувлара из проблема кхоачашъяр мел боккха лоархlам болаш гlулакх да.

Хьалхарча дахьъе порядок хилийта еза массанахьа а, халкъа боахама хlара дахьъе, хlара производственни коллективе дикагlа пайда ийбе беза производственни потенциалах, lилма - технически потенциалах. Из дара республикерча дукхаха предприятешка балха юкъехьокхув керда техника, эргайоза производство, къахьегама дисциплина. [illegible]

Цу дахьъе дика могlа lоаш «Промавтоматика» НПО, «Электроприбор» «Красный молот», «Пищемаш», «Трансмаш», «Электроинструмент» яхача заводашна, кхы дукхаха предприятешна.

«Красный молот» заводе дlабахача бархl бетта къахьегама овсарле лахкъяра план 103 процент кхоачашъяьй, юкъера дахьхlача хlара болхлочо арахийца продукци соахкарчул 8 процент дукхагlа хиннай. тlа мел ккийтта продукци хьаьхай къахьегама овсарле лакхъяра чотагlа.

СССР 60 шу дизара цlерагlча «Оргтехника» яхача Грозненски производственни объединене соахка бархl бетта хинначуд кхо процент лакхъенай къахьегама овсарле. «Промавтоматика» НПО опытни, «Пищемаш», «Союзавтоматстром» ВНПО опытно - экспериментальни заводашна из лакхъенай кхис-кхис процент.

Цхьабакъда, йолаш я къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачаш ца еш, кхьаметтел из лохъеш йола производственни коллективаши участкаши. Цу коллективашка а йоагlаш йола йоакхо яц производство кердача техникаца lалашъяра, къахьегам вlаштlехьбаккхар арга а дахкха тоадара, къахьегама дисциплина чlоагlъяра, балха ха дехьа ца йоаяйтара, кадраш хувца ца хилийтара. Лоаца аьлча, производства эффективность лаккъяра деш хlама дац.

Бархl бетта итогех къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяьяц дукхача промышленни предприятеша. Царех я № 5 йола махкх ю завод, Назрановскии, Малгобекски махкх ю заводаш, макаронни фабрика, «Серноводская», «Ачалуки» яха минеральни хий ду заводаш, кхы цхьайола предприятеш.

Кхы а мога да Грозненски экспериментально - механически заводе нис процент, Назрановски лесхоза 19 процент, кондитерски фабрике 4 процент, Назрановски мельзаводе 3 процент къахьегама овсарле лохъяь хилар. Цу гlулакха хьаллар а дахьъе бехие ба кулгалхойи инженерно-технически службай специалисташи.

Дукха ха нойццаш КПСС ЦК Политбюро хьежар ваьпел сихагlа къахьегама овсарле дегlаахийтара бола болх чlоагlоара долча дешага. Парте XXVI съезде оттадаь доле из лоархlаме боахама - политически декхар кхоачашдара пятилетка хьалхарча шин шера хоадамболлаш бола болх бабо. Цхьабакъда, КПСС ЦК Политбюро заседане белгалма даьккхара цхьайолча министерстваша, объединенеша, промышленноста, гlишлон, машиннаьхъа транспорта предприятеша къахьегама овсарле лакхъяра йола плановй задание кхоачайяьяц.

Къахьегама овсарлен алашин дегlаухилга боаррамагlа доашаш моттигаш нинсъеннай вай республикерча производственни коллективашка а.

1983 шера 7 бетта Грозненски ремонтно-механически заводе соахка цу юкъа хинначуд къахьегама овсарле лакхъеннай 13 процент хlаьта алапи пхи процент лакхденнад. Цу коллективе хов лархlа, нхом се, къахьегамга дlадодар кходе, цох хьахиннар гуш да.

Кхыча тайпара да гlулакх къахьегама овсарлен алашин дагlахилга боарамагlа доашаш моттигаш хьаьхаш тайпара предприятеш. Барх бетта электроремонтни заводе къахьегама овсарле 6 процент, юкъера дахьхlача 11 процент, Грозненски мехлесхозе къахьегама овсарле лакхъяр 110 процент, алапи 116 процент, кога гlирс беча фабрике 110 процент 113 процент. Гудермесски мельзаводе 104 процент 107 процент, «Серноводская» яха минеральни хий деча заводе 108 процент 114 процент, ишта кхычахьа.

Дlахо ва мегаргдолаш гlулакх дац къахьегама овсарле лох а душ алапи дегlаухилга. Из гlулакх хиннад Назрановски мельзаводе Грозненски экспериментально - механически заводе. Назрановски махкх еча заводе.

Хlара коллективе де дезаш да къахьегамах хьахулачуйи цун дукхалгеи, дикалгеи хьежна алапи даларан бугlам оттабедга, цу дахьъе бина пайда эца беза къахьегама коллективашта еннача болъонех.

Кулгалхой, общественни организацеш декхарийла я къахьегама коллективаш къахьегама овсарле лакхъяра тlехьа оарцагlа яхара дахьъера кхетама болх чlоагlбе а, цунца цхьана болхлоша ийдеш дола алапи лакхагlа хилийта а.

Къахьегама дисциплина чlоагlъяра, порядоки организованности хилийтара, къахьегама овсарле лакхъяра йола плановй заданеш кхоачашъяйтара, къахьегама овсарлени алапени юкъера норматнвни соотношенеш нийса хилийтара дахьъе республикерча министерстваши ведомстваши декхарийла я массе а тайпара болча кулгалхошкара доагlаш дар хьадеха а цар бехитонхам чlоагlбе а.

Производства эффективность лакхъяра дахьъе боккха лоархlам болаш да lилма - технически прогресс яр.

Нохч - Гlалгlайчен производственни объединенешкен промышленни предприятешкей хаддаьза балхаш ду производства технически база эргаяккхара, прогрессивни технологи юкъехувлара, производственни процессий эффективности арахецача продукце дикали лакх а еш.

Цхьайтталагlча пятилетка шерашка промышленно-производственни керттера фондаш 8,1 процент лакхъеннай, фондовооруженность — 14,7 процент.

Дикагlа хиннай арахецаш йола продукци а. 1980 шера еррига арахецача продукцех 29,2 процент яр лаккерча категорех хиниа яле 1982 шера из дlаннахьчар 36,8 процентага.

Производства технически боарам лакхбара балха юкъейоалалый технически прогресса 835 мероприяти, кареорзаьяй 153 тайпара керда продукци. Керда техника производствака юкъейоалаяра хlара шера дlадохийташ дар 20 миллион сомага кхоачаш да.

Цхьабакъда, ерригача предприятеех кхоалагlа дакъа хlана дац аьнна йолча предприятешка lилма - технически прогресс яра дахьъе деш балхаш дац, дукхагlча дахьъе уж я къахьегаш 150 — 180 саг мара воашаш йола йоккхий йоаца предприятеш.

1982 шера керда техника прогрессивна технологи юкъехувлара балхаш дир Госкомиздата типографе, кхачан промышленностан министерства цхьайтта предприяте. Грозненски кондитерски фабрике, ... заводе, ... кхычахьа.

Эггара йоккхагlа доар хlаш йолча предприятешка 1982 шера юкъекхийна цхьа керда техника, Парех а Набрынасовски химически реактивни завод, «Чечингушстройматериалы» производственни объединени, Назрановски трикотажни, Грозненски кога гlирс беча фабрика, «Чечингушстрой» гlишлон управлени, Аргунски ... завод. Цу дерригенна а лохьа республикан производства эффективность.

Грозненска авиапредприяте дукха ба хьанар кхо ца деш къа а хьегаш, шоай коллектива сий лакха лоаттадеш боль болхлой. Царех цаl ва къахьегамен тlемен ветеран Толстокоренко Михаил Петрович. Сийлахь-боккхача Даймехка тlом латтача шерашка гlаьрахошца майра а денал долаш а латаш хиннав стрелок-бомбардир, бортовой радист М. Толстокоренко. Цигъа санна дукххаза а валар кхерам болаш минуташ тlаьтlяр цунна, цхьабакъда, вохар а кхеравалар а фуд ца ховш майра латаш вола из массаза а котвувлар моастагlел. Цудухьа Дахье бахьан долаш моастагlашца тlом беча хана майрал а денал а цо гойтарах тийнна кхыдола пачхахьалхен совгlаташ доацаш, цунна еннай Цlеча Седкъа орден.

Тlом чаккхбаьлча машаречa вахаре шийн хьинари низи кхо ца беш къахьега волавелар Михаил Петрович. Тlем тlа санна массаза а шийн новкъостайта хьонхам телаш болх бора цо. Цудухьа цунна елар Къахьегама Цlеча Байракха орден. Хlаьта цун къахьегаца толамаш белгал а доахаш тийнна кхыдола совгlаташ итташ да.

Хlанз Михаил Петрович болх беш ва Грозненски авиапредприяте дlа-юха лелача самолетий воккхагlвола диспетчер волаш. Къоначарна кхетам луш, царна эшаш дола новкъостал деш, каралаьца къахьегамa кикъ безабоппйташ дукха болх бу къахьегама ветерана. Ше хьинаре къахьегарал совгlа, балха тlа нерда коталонаш кхара оарцагlа боах цо къона авиатораш. Къахьегама а партийни а балха тlа йоккха опыт йолча цунца наст-наста дагабувл къона специалисташ. Церех цаl ва авиаподразделене партбюро секретарь А. Н. Бугаев. Цхьабакъда шийца дагабоалаш барашца хоадам боллаш бола хьехам а луш, де дезар белгалдоах цо.

СУРТА ТlА: (аьрдехьара аьттехьа) А. Бугаеви М. Толстокоренкои.

В. ДЭНСЯКА сурт.

КЪАМАЬЛАШКАРА—ХАЬДДАЧА ГlУЛАКХАШКА

ХlАРА ДЕННАРА ГlУЛАКХ

Тха коллективо тlаийцад бехитонхие социалистически декхар — планал совгlа 1800 тонн мехкдаьтта даккха. Из карагlдаргда нагахьа санна идеологически болх коллектива хьалхашка латтача экономически, социально-политически де дезарашца айхха бувзаш хуле. Хlаьта цу гlулакха даим терко еш а я управлене партком.

Парте ЦК июньски Пленума решенеш дlа ма дехха, социалистически яхьа итогаш еш тераlъе еза продукци дикал, производственни низалех дукхагlа пайда эцилга, бийдала, электроэнергена, балха хан кхоабар. Яхьа итогаш еш оаха хьалха тахханар скважинашта лаьтта кlал ремонт мишта ю. вахка балча балха дуттулга хьежар. Цулухьа хийла тоаль ялалехьа болх ца беш дlаоттар скважина. Иштта теркаляцар мехкдаьтта доаккхача цехашна пайдане латта скважинаш а цар дала йиш йола «lаьржа дошув» а. Хlаьта тахан, балха массе оагlув тахне мара, социалистически яхьа итогаш яц.

Партномо, профкомо, управлене кулгалхоша беш бола организаторски, политико-массани болх тlаберзабьба технико-экономически хьонхамаш, социалистически декхараш дизза кхоачашдара. Карарча шера мехкдаьтта даккхара а дохкара а 8 бетта план тlехкхоачашъяьй, планал совгlа даьккхад 2600 тонн «lаьржа дошув», къахьегама овсарле планал совгlа 1,3 процент лакхъеннай. Партномо даим эргайоах шийн балха стиль, методаш, массе категорий болхахошта идейни кхетам балара гlулакх чlоагlду.

Коммунистически кхетам луча керттердар да нахьа марксистско-ленински мировоззрени хьаяр. НГДУ болх беш 8 политически дешара 12, конкретни экономика 6, коммунистически къахьегама 24 школа, къоначеи коммунисташа школа, технически прогресса университет. Управлене гlолла дешара юкъехьа 870 саг. Партномо чlоагlа терко ю ладугlарашта дика знанеш яара. lомаен йола материал коллектива декхарашца йийза хилийтара.

Балхъургдаш цу бахьанна ерригl проблемаш къовсташ ца дале а. Цхьаца йолча школашна занятеш тlехьйолла хан, ладугlараш занятешка хьа ца ухаш, пропагандисташа шоай декхараш лертlа кхоачаш ца деш моттигаш нийсъеннай. Цу тlехьа ледарло гойтий пропагандисташа А. П. Луценкос, Н. Н. Сериченкос. Масса школашкара пропагандисташ лаккера образовани йолаш бац. вагахьа мара занятеш хилац технически прогресса университете а (ректор А. М. Изаксон). Цу кхоачамбоацараш хьахьокх партномо шийн болх тоабе безалга.

Парте решенеш, шийна хьалхашка латта производственни декхараш кхоачашде, долаш дола кхоачамбоацараш дlадаха коллектив оарцагlъяккхара дика гlо ду гойтара агитаце, пенгазетаца. Тха хlара цехе, участке, бригаде йолаш я гойтара агитаци, из хан-ханнахьа кердайоах, арахец пенгазеташ, «молнеш», долаш да социалистически яхьа экранаш, сийлен улгаш. Бакъда, цхьайолча хана, массе а кулгалхоша, цехий парторганизацей секретараша лертlа терко яц гойтара агитацех бизза пайда эцара, ханнахьа йоаяйтац вай мехкара а доазол дехьара а общественно-политически событеш, пенгазеташ формана арахец, цар хьахьокхац коллектива вахар, шийна хьалхашка латта декхараш кхоачашде тlаьхехац из.

Управлене да идеологически болхлой доккха эскар. 43 пропагандист, 105 агитатор, 76 политинформатор, атеистически балха 13 организатор, пенгазетий редактораш, «Знание» общества 28 лектор — верригаш а 300 совгlа саг. Царех дукхагlбараш нахаца беча балха, вахара опыт йолаш ба. Цар дика гlо ду болхлой материалистически мировоззрени дегlайоалаш. Белгалдаккха деза, коллектива толамаш дукхагlа лоархаш массе а рангий кулгалхоша, пар хlара болхлочун йоакхо ярах, производственни декхараш кхоачашде.

собране дийцар из доп. Цига чlоагlйяр партномо, НГДУ кулгалхоша мехкдаьтта кlезиг ца далийтара оттаьль массово-политически, организационно-технически мероприятеш. Лаьттан тlоаннаша мехкдаьтта дукхагlа лургдолаш эггара хьалха тоабе безар скважиний фондашца бу болх, лертlа чакхъяха езар геолого-технически мероприятеш. Карара шу дlадоладелча деиз лаьрхlа хиннача мероприятеех 50 чакхъьяккхай. Из дарах 7 эзар тонн мехкдаьтта даьннад.

Тхоай керттера торо оаха лоархl консерваци яьча малгобекски скважинех. Уж болх бе йолаллийта еза. Фу хул хьана эксплуатаци яьй 916-ча скважина, цун тlа гlолла кlезанга опыт lоаьяй. Ер шу чакхдалалехьа 15-гlа скважина болх бе дlайола а ялийта тхо тахка гlерт Харабижински моттиг. Амма уж ерригa скважинаш болх бе йолаеш яц сальтал цlеабу установка хьал ца йой. Укхаза тхона гlо эшаргда «Грознефть» объединенегара.

Тха коллектива а ерригa район а социально-экономически дегlаяхар мехкдаьтта даккхар кlезига ца далярах тийша долга дика кхетаду оаха. Цудухьа из проблема датайоаллаш ба мехкдаьттахой, района берригa къахьегамхой.

Парте мугlарашка дикагlа бола къахьегамхой дlаийбара, кадраш кхеяра, уж балхаш тlа лертlа дlанийсъяра, коммунисташа шоашта тlадехка декхараш дизза кхоачашдара йоакхо ю партномо. Цу хьаьъехьа lоаьяй тоъал опыт. Цхьабакъда, КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеша дlа ма дехха, уж дешаш кlоаргга теккача, укхаза а да кхоачамбоацараш. Къаьстта уйла е а тоаде дешаш гlулакх уж балха тlа нийсъяра. Цу тlехьа лоаха кхоачамбоацараш дlадахьара ерригача управлене гlулакхаш толурда, аьнна хет.

lалашьяте белхонхаме декхарашна оттадаьд вайна хьалхашка КПСС ЦК тlехьарча Пленумо. Уж кхоачашдара оаха оарцагlъяьккхад тхоай хьанар, низ. Парте дlа ма дехха тхо белха тхоай идеологически болх, тlаннха толамаш а белгалла хургда.

Ф. АЛБОГАЧИЕВА.
«Малгобекнефть» НГДУ парткома секретарь.

КЕРДАДАРАШ ЮКЪЕКХУВЛАШ

Грозненски района 1 Мая цlерагlча колхоза № 3 йола кхаш леладу бригада дукхагlча дахьъе бахьцадараш кхедара достам болаш я. Укхаза кхею тайп-тайпара бахьцадарий культураш: помидораш, варсаш, кабуц, хабачкеш, н. кх. дl. Дукха ха я бригадо бахьцадараш леладу. Цудухьа кlезига бац укх коллективе балха йоккха опыт йолаш, бахьцадараш кхедара гlулакх дика lомадаь бола болхлой. Цо новкъостал ду коллективана моллагlча хаоттама хьалашка шийн декхараш толаме кхоачашде, лакха хьуъкъам кхебе.

Атта хилансар бригада болхлошта карарча шерара хьуахьам кхебе а. Цхьан юкъа боарамал совгlа догlаш хилар, тlаккха йокъал латташ дикка ха хилар. Цунга хьежна хуана базаш хулар болх а.

Планагlа укх шера бригада декхарийла яр пачхахьалкхенга 500 тонн бахьцадараш дохка. Берригa хьукъам чуийна бахьнабап, бакъда, коллектива шийна хьалхашка лаьтта декхар кхоачашдаь ялннай. Хlаьта укх шера планал совгlа 100 тонн бахьцадараш дохка дага а ба бригада болхлой.

— Бахьцадараш кхедар атта болх бац, — йоах № 3 йолча бригада бригадира Кушиев lадрахьмана. — Къаьстта хьинаре къахьийгар оаха кхаш оасарах цlендеш, хlаьта йокъал эттача на хьалхашка лаьтта декхар кхоачашде магаиззар звенона. Дукхагlйола люцерна, доанъара мара пайдане хилаиззар.

— Тха балха lеткъар—фун лаьрхlа люцерна кхее тхона дика ца хар, — йоаш дувц звеньевойс Шувалов Анатоле. Біаьсти люцерна дlаюш гlалат далийтар оаха. Хlара гектара тlа дlадийнадар 6 килограмм люцерна ги. Из бахьан долаш люцерна листо тlаяьлар. Цудухьа доакъар шортта хиннадале а, ги кlезига даьлар.

Укх шера юха а 200 гектара тlа дlае дага ба бригаде фуна лаьрхlа люцерна. Хlанз 70 гектара тlа дlайийна яьннай из. Бакъда, хlанз из болх бу хьалха нийсдалийта гlалаташ теркал а деш. Люцерна дlае болабалалехьа лаьтта дика нийчдир, 27—30 сантиметр нох lочу а дохийташ, лаьтта аьхар. Тlаккха деза дисаш лаьхар. Цул тlехьагlа тlагlолла нийсдир лаьтта. Лаьтта нийчдара а люцерна дlаера а балхаш звено чубоагlача механизатораша дика ду. Норма 15 гектар йолаш дийнахьа 15—18 гектара тlа люцерна дlае карагlдоал звеньевойна шийна а, механизатора Горшинев Николайна а. Хlанз звено болх беш я коллективни подрядагlа. Болх нерзача хьисапе бало вайбаьб звенона чубоагlача кхьхе бехитонхам. Хlана механизаторий алапи тийша да бухсошаш хьахулачох — хьунхамах.

Цхьаькха цхьа хlама а да белгалдаккха дезаш. Нагахьа санна соахка хlара гектара тlа 6 килограмм люцерна фу дlадийна хиннадале, хlана гектара тlа пайн ийл килограмм фу мара ца дlаяй. Из дикагlйолча опыт ОПХ «Гихаловское» яхача бохкъяра.

Лахзе аз белгал ма даккхара, колхоза кхоалагlча кхаш леладача бригада болхлой бахьцадараш кхедара боккъонча болх гоналеш бола. Бакъда, шеко яц фун лаьрхlа люцерна кхеяра гlулакх а бригадо толаме хаьа карагlдерзадергдатах из кулгалхой шоай пентабельне хургдар хилара.

Ш. ХУСЕЙНОВ.

ГlУЛАКХАШ ТОАЛУШ ДОАГlА

Укх тlехьарча массехан шера дика промышленни предприятеш лоархlаш хьайоагlарех я Грознера номер йола йолла гlишлон материал комбинат. Укх шера хьалхарча квартала заводски района промышленни предприятеши юкъе кхоалагlа моттигга, шоллагlа квартала хьалхара моттиг дlалацар шу цун коллективо. Цунна еннав елар КПСС Заводски райкомий райисполкомий кхерара кара тела Цlе байракх.

— Вайна ховш ма хиллара, — йоах комбината директора Лъянов Мурада, — укх толамаш тха дахка тlехьдаргдарца, нагахьа санна къахьегама нах юкъе социалистически яхь ецаре, къахьегамен производственни дисциплина хила ессача боарама ца хилча.

Бахьлур кулгалхо, дизза кхо шу дахьнад предприятешна дисциплина толхаль моттиганаш нийсъенна. Цудухьа дика да дlабахача бархl бетта дахьа производственни толамаш а. Планагlа 931 эзар сома махьа продукци арахеца lалаш яр. Бакъда, 963 эзар сома махьа арахийцар из. Хlаьта товарни продукци арахецара план 106,5 процент кхоачашъяьй комбината. Цу юкъа къахьегама овсарле 104,9 процент лакхъеннай. Тlаккха планал совгlа арахийца гlишлон керпич 2 миллионаь 66 эзар кирпич.

— Уж толамаш тха кхы а дикагlа хургдар, — аьар комбината партномий секретара Клецов Геннадий Афанасьевича, — нагахьа санна Нохч - Гlалгlайче карьероуправлене кулгалхой. Цхьабакъда, нагахьа санна лертlа вlаштlехьдаьккхача хилла йиш болаш хlана да тека карьероуправлене кулгалхой. Из дукхаза дийцар.

Хlинз хьонбархда кхо нах тха - экономически хьонхамаш дика хилийтара гlишлон - материалий комбината коллективо ду фу. Масала, дукха ха йоацаш хьахбара тиаттлатахча карпичо йоаттарна чуйола ракци хьай. Цу гlулахко то еза дерригац ден бус тlаьхь-тlаьхьо дивъяр лардеш а дукхагlен дукхагlен хилийта. Иштта, кирпичаш ла оттайир дукха мераш доацаш тlаьхьа айтаргдар. Даьт хlара сменагlа даьд...

Машинаш а баьхха таьлахьа, механизмаш ала дукх вахара тха бенхаза буьд.

за дукхагlа продукци арахеца. Цхьаьха кердадар а да укхаза дукха ха йоацаш юкъехоалаш оаса карьероуправлене кулгалхой. Нагахьа санна комбинат кирпич гlайла лаьтташ сийна доашвал юкъа доашвал. ... эза кирпичаш хийла дар шоай кулгалха дахьхьа тlаьхьа дукхаза.

Хlанз хьонбаргда вай тех. нико - экономически хьонхама дика хилийтара гlишлон - материалий комбината коллективо ду фу ду.

«Шийн профессех дикагlа ар хlа цlи лакхъяра тlехьа къахьегархой дукха нах ба предприятешка. Царех ба кхаь-тлаг Рамазанов Тlаус, мастер Каратун Светлана, болхлой Мутаев Хусен. Ворзаев Сайд. Ишта кхыбараш. Хlаьта цхьаьтта, участкашта юкъе, хьакхе лелаеш а лирсан блокаш еш йола Пальгиев Султана кулгалу шоллагlа смена. Цу смена кхаьра 106 йолча шу юкъа дарш 114 процент доакъар. Хlаьта Грозненски консервни заводе дик хьахьалкха къахьегаш хиннаб комбината болхлой, ишта цар гlо даьд Ачхой - Мартановски районера «Бамутски» яхача совхозе lажаш чудахийта а.

Болхлой а балха балаш кхылаьхта производствени ле а. Царех ба кхоа...

лагlча участнерча формовщик Котов Алексей, цу участка электрослесарь Маслов Васелий, тоцара маркаш кийчбеш йола Сайдулаева Соньяга, грузчика Байсарова Вахи, ишта кхыбараш.

Кхачан программа кхоачашъеча шоашкара дакъа юкъедехьа гlерт комбината болхлой. Укх шера 17 июле деза 27 мерз кхачаш, укх къахьегаш кхинаб Урус-Мартановски района «Гвардейский» яхача совхозе хьайбашта гlоваха а моша а деш. Укх эгаш къахьегаш цар даьд.

Хьомаргдо вай иштта вlаштlехьдаьлад укхаза нахьа салагара кхаш. lахрача хьа дофда дохуш йисте Гудаута на моттага шийн салагара зона а комбинат. Укх шера профсоюзни комитете путевкаш еннай 80 сага. Иштта предприятешна шийн доаназа а 140 бера лаьрхlа бераи беш, 120 сага цхьа lохайна хlама деа хин йола столови.

Иштта цхьайтталагlча пятилетка хьоалагlча шера планашш тlаьхьа декхараш кхоачашде гlертташ шоай берригa низ гlабахьахтта къахьегаш я гlишлон - материалий цхьалагlча комбината къахьегамхой.

А. Г. УГУРЧИЕВ.

11 СЕНТЯБРЕ—ТАНКИСТИЙ ДИ

Ленина ордена Ленинградски военни округ. Н-ски даькъа лични состав шоай цІейна накъаенай эскарерча къахьегаме керда толамаш доахаш. Подразделене танкисташа ерригача тактически занятецка дикен тІехдаьнех оценкаш йоах.

СУРТА ТІА: танка тІехдика экипаж. Аьрдехьара аьттехьа — йоккхагІвола сержант С. Бабанов, мугІарера бараш: Е. Андрианов, В. Капалов, А. Доценко.

О. ПОРОХОВНИКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

СОВЕТСКИ ЭСКАРА ТАНКОВИ ДОАКЪОШ

Кховзткъа совгІа шу хьалха 1920 шера, шийи революционни традицешца цІи хеза йолча Нижни Новгородерча (хІанз город Горький) Сормовски завода коанаІарех араьннай «Кортамукъален къовсамхо. Ленин» яха символически цІи йола советски эггара хьалхара танк. 1920—1922 шерашка заводе хьаь хиннай 15 даймехка танк. Уж яр «Котало», «Парижски Коммуна», «Пролетарий», «ЦІе къовсамхо», «Илья Муромец», иштта нхыяраш а. Уж ерригаш а тІехдика тІемаш деш яр гераза низаца къона Советски республика йолае гІийртача интервентащцен кІайчагвардейцашцен.

Шераш дІаухар, Советий Республика хьалхара машаре къахьега шераш. Бакъда, партеи правительстваи, цхьан минута бица ца беш нердача тІема кхерам, ма могга тІема духьала отта низ хургболаш Даьхе а чІоагІйора, мел могар дора, эггара дикагІа дола тІема герзаши техникеи вай Эскарга хилийтара. Халкъа боахам юхаметтаоттабаь дегІаболабаро, мехка индустриализаци яра йола ленински план вахаре чакхъяккхаро торо хилийтар оборонни промышленноста материальни база хьае, цу даьнъе танкови яр а. Цахаддаш дукхагІа а дикагІа а хулар арайоаха танкаш, чІоагІагІа хулар цар бронь, йоккхагІа яр араетта цІи а скорость а. ТІехь-тІехьагІа дикагІа хулаш йоагІар бронетанкови доакъой организационни структура а.

Советски танкай чІоагІал а низ а хайра тІеман хьалхарча шерашка советски наьха машаре къахьегам бохабе беннчарна, СССР-и вайца вошал леладеча Монголен доазонаш къоастаде гІийртачарна. Майра а денал долаш а лийтар тІемахой - танкисташ Халхин-Гол яхача хи тІеи Хасан яхача Іама йистеи японски гІаьрахой бохабеш.

1939 шера М. И. Кошкина кулгалдеча конструкторски бюро кийч а яь, кастта арахеца йолайир керда юкъера танк Т-34. Сийлахьбоккха Даймехка тІом лаьттача шерашка гІорьяьнна йовзаш яр из. Т-34 яхача танка конструкцен ларде йийша дукхагІа йола технически решенеш кастта классически хилар, тІехьагІа царех пайда ийцар доазол дехьарча танкаш ечар а. 1944 шера дена фронта хьаштахка хьежжа советски промышленноста арайоахар алхха юкъерен езен йола танкаш. ИС яха еза танк цун бронага а герзий калибрга а диллача, шоаза чІоагІагІа яр немецки езача T-VI «тигр» яхача танкал. Езача КВ-1 яхача танка ларда тІа хьаь яр СУ-152 яха ше лелаш йола артиллерийски установка, из яр шийи хана эггара чІоагІагІа йола ше лела артиллерийски установка. Цун бронебойни снарядо дІахьора кердача немецки «тигр» яхача танна тІера башня. ХІаьта цун гаргаш юлла снаряд T-V «пантера» яхача танка юхе ийкхача, из танк кхы тІом бе пайдана йоацаш хулар.

Вай танкаш еча промышленносто фашистски Германеца тІом хиннача шерашка араьнккар 102 эзар совгІа танки ше лела артиллерийски установкеш. ХІара денна дегІайоагІар Советски Эскара бронированни чІоагІале. ТІом лаьттеча шерашка хьаккеллар 6 танкови эскар, 34 танкови а механизированни а корпус. Нагахьа санна Москвана юхе тІом беш 800 тІема машина хинналле, Сталинграда юхе контрнаступлени еш 1500 яр уж, хІаьта исторически Курски тІем тІа алхха Центральни Воронежски фронташка 3444 танки САУ-и яр. ТІаккха Берлин йоаккхача — 6300 гаргга танки САУ-и.

Москвера Берлинагеи Прагагеи кхаччалца хиний фронта хала наькъаш дагадехача, хІанз а тІехьа цецвоах со советски салтечун къонахчалой турпалалой, моллагІча эскара доакъошцара из вале а. Бронетанкови бІуна низ цу хана я хІанз а алхха чІоагІача тІема техниках баьлла Іац, из боал эггара хьалха из техника лелаеш болча нахах. Советски тІемахой - танкисташ уж ба лакха идейни йола, массе оагІорахьара дегІабаьхка, дийша, физически чІоагІа бола, боарам боацаш шоай социалистически Даьхенна, Коммунистически партена мутІахьа бола нах.

Немецко - фашистски агрессорашца тІом баьча шерашка хьахинна Іаьдал да, советски тІемахой турпала гІулакхаш белгалдоахаш, танкаши ше лелаш йола артиллерийски йоккхий топаши постаменташ тІа уйттаелта мукъаньхача городий юкъерча майдашка. Масала, Черновцы яхача городе памятник хинна латт гвардe лейтенант Петр Никитин командир хинна танк «тридцатьчетверка». Берлина юхе Карлхорст яхача моттиге кхы болх бергбоацаш дІабоабир шийи тІема машина двигатель эІамагІча лейтенанта Петр Кашникове. Моакхаза пъедесталаш тІа сайцай танкаш Волгограде а, Калаче а, Белгороде а, Орле а, Киеве а, Минске а, Житомире а, Львове а, Вене, Берлине, Праге. Ерригаш а 340 тІема машина я памятникаш хинна, дІачІоагІдаь дилла а дахаргдолаш советски тІемахой - танкистий гІулакхаш.

ДІабаха тІом дагабехача, вай хІанз Іелац уйла йа йача Малхбузерча империалистий гІозарашца (эггара хьалха США администраци а йолаш) дуненна тІатессача кхерама. Цар хорш еча санна дола милитаристски гІулакхаш, аьлар СССР оборона министр волча, Советски Союза Маршала Д. Ф. Устинове, леладеш да социалистически мехкел чІоагІагІа хила гІерташ, эггара хьалха СССР-ал, кортамукъале езаш долча халкъашка шоаш яхар дайта гІерташ.

ТІемен агрессеи политика на Советски Союзо духьала лоаттаю машара политика. СССР-а цІаннха а хиннаца цхьанкха а паччахьалкхена е пачачхьалкхений группана тІема кхерам тІатасса белам йола уйла йолаш. Советски стратегически доктрина алхха оборонительни никъ болаш я. СССР-а Конституце тІа а яздаь да из. КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленуме Ю. В. Андропова аьннача бесса, вай дІахо а хургда де мел дезар деш воай мохк кхерамза хилийта, воай доттагІий а союзникаш а, лакхагІа хилийта Советски Герзашцарча Низий тІема чІоагІале — империалистически реакцей агрессивни уйлаш сецаеш йолча чІоагІача фактора.

ХІанз советски танкови бІу хІама тохара бола керттера низ ба СССР Герзашцарча Низий сухопутни эскара. Іилманеи техникаи карагІдаьннача керда дарех пайда ийца, тІема опыт лаьрхІа яь йола хІанзара танкаш дукхха а лакхагІа латт шоай дикалца дІабахача тІем тІа хинначарел. Керттера кхо хІама да дикагІа долаш: тІом дикагІа беш хилари, бронь чІоагІагІа йолаш хилари, сихагІа лелаш хилари.

Цхьаькха цхьа хІамa а да хІанзарча танка, из цун йиъ ларІа йола оамал я — ядерни герза духьала а из чІоагІа хилар. Советски конструкторашта мегад, чІоагІа тохара низ болаш танк хилийтарал совгІа, тохара талгІена а сердала излучена а, чахкъюлача ядерни эккхама радиацена а духьалара лелаш йола кхоале е а цунах.

ТІема опыто хьахьеккхача бесса, танкаш лелаю керттерча тІема действешка эггара лоархІамегІа дола гІулакхаш кхоачаш деш. ЧІоагІагІа дола тохараш деш моастагІчун флангашка, кІоарга а гаьна а дІачуйолхаш цун тыле, керттера моттигаш хьалуяш. Танкови бІу, советски халкъо шийи тайпара цІи тилла бале «мехка броневой яь духьале» аьнна. Йиш йолаш ба хІанзара тІема керттера декхараш кхоачаш де.

Советски танкисташ даим а кийча ба массе болча СССР Герзашцарча Низий тІемахоца а социалистически содружества пачачхьалкхений эскарашца а цхьана шоай патриотически интернациональни декхар кхоачашде.

Давид ДРАГУНСКИЙ,
танкови бІун генерал-полковник, Советски Союза шозза Турпал.

Къаьстта дика къахьег укх шера Нохч-ГІалгІай гІишлой управленена чуйоагІача Грозненски аьшкабетона конструкцей завода коллективо. Цхьаккха бутт дІабахийтац цо ше тІаийца декхараш тІехкхоачаш ца деш. БархІ бетта планагІа лаьрхІачул совгІа по арахийцай 1275 кубически метр аьшкабетона изделеш, заданел совгІа маьхала яьккхай 34 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци.

БІаьш болхлой ба уж толамаш доахача дизза даакъа а лоацаш, яхье хьалха латташ. Царех ба арматурщикаш Тепляков Леонид, Акопов Сергей, Кайхарова Човка, Агафонова Александра, кхыбараш.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) М. Тепляков, С. Акопов, Ч. Кайхарова, А. Агафонова хьалхашка латтача декхарех дагабоалаш ба.

И. ПЛИЕВА сурт.

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

1974 шера 18 январерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа дукхача шеренна цІена къахьегараи къахьегаме царгІдоламарий ха беши СССР Лакхехьарча Совета Президиума цІерагІа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла

ЛЕНИНСКИ РАЙОНЕ

Грозненски производственни швейни объедененe гІолла:

Бокуц Анастасия Михайловнана — швея-мотористкана.

Бокша Зоя Тихоновнана — портнойна.

Гигорьян Надежда Тиграновнана — контролера.

Демидова Ирина Артемовнана — швея-мотористкана.

Дикалов Павел Григорьевича — электромонтера.

Даалетукаева Курсана — швея-мотористкана.

Джамалова Ольга Михайловнана — утюжильщицана.

Жеребцова Мария Кондратьевнана — швея-мотористкана.

Малеева Тамара Григорьевнана — комплектовщицана.

Невонтлеева Евгения Петровнана — транспортировщицана.

Паснуряева Таисия Афанасьевнана — швея-мотористкана.

Степанова Зинаида Нерсесовнана — швея-мотористкана.

Синенко Мария Викуловнана — швея-мотористкана.

Чесновова Мария Николаевнана — швея-мотористкана.

Шабасов Клара Петровнана — инженера-экономиста.

Шамилева Марема — швея-мотористкана.

Юнусова Роза Магомедовнана — швея-мотористкана.

«Автоспецоборудование» яхача Грозненски опытно-экспериментальни заводе гІолла:

Ганиель Борис Менделеевича — пенсионера.

Гайнисман Тамара Львовнана — пенсионеркана.

Козел Иван Васильевича — обрубщика.

Петров Владимир Матвеевича — слесара.

Мурадов Авдей Тиграновича — слесара.

Грозненски городской радиотрансляционни узле гІолла:

Богалев Иван Корнеевича — электромеханика.

Зюкин Джамалдин Шафигуловича — электромонтера.

«Чечингнефтеавтотранс» яхача производственни автотранспортни объедененe гІолла:

Андрус Александр Алексеевича — шофера.

Морозов Степан Евсеевича — керттерча бухгалтера.

Поподопуло Дмитрий Константиновича — шофера.

Ленина ордена «Грознефть» производственни объедененe гІолла:

Баженова Ольга Ильиничнана — йоккхагІйолча инженера.

Головенко Николай Дмитриевича — отдела начальника.

Гордезостанце гІолла:

Аванесова Роза Егишовнана — машинисткана.

Горлова Пелагея Александровнана — дезинфектора.

Потапова Людмила Алексеевнана — дезинструктора.

Савосина Лидия Яковлевнана — дезинструктора.

Чиркова Мария Федоровнана — дезотдела заведующена.

«Спецстрой № 2» яхача треста № 209 йолча ПМК гІолла:

Комлев Алексей Дмитриевича — плотника.

Четвертова Таисия Семеновнана — бухгалтера.

Сихха медицински гІо деча больнице гІолла:

Бибикова Татьяна Сергеевнана — санитаркана.

Гончарова Анна Григорьевнана — лаборанта.

Ляликова Александра Ефремовнана — санитаркана.

Федоренко Майя Александровнана — медсестрана.

«Чечингсельстрой» треста № 921 йолча ПМК гІолла:

Абдулмуслимова Машак Мицаевнана — бетонщика.

Товсултанов Халид Товсултановича — пенсионера.

Эльдарова Медиана — пенсионеркана.

№ 22 йолча юкъерча школе гІолла:

Калабекова Лидия Кариповнана — пенсионеркана.

Кузьмина Нина Николаевнана — пенсионеркана.

Ляшова Клара Никандровнана — воспитательницана.

Селищев Иван Михайловича — пенсионера.

Спесаренко Ефросинья Зиновьевнана — пенсионеркана.

Нохч-ГІалгІай гІишлой управлене демостроительни поездагІа гІолла:

Есин Иван Васильевича — электромонтера.

Иноземцева Екатерина Ивановнана — малярa.

Саидова Румин — штукатура.

«Союзпечать» Грозненски городской агентстве гІолла:

Вишневец Мария Яковлевнана — «Союзпечать» республикански агентства йоккхагІйолча бухгалтера.

Песечник Клавдия Григорьевнана — киоскера.

Скубеева Елена Ивановнана — киоскера.

Таланкерова Валентина Ивановнана — инструктора.

Федосеева Евгения Николаевнана — киоскера.

Нохч-ГІалгІай потребсоюзе гІолла:

Валиева Бибиэнгаи Сибгатовнана — уборщицана.

Дерунова Валентина Андреевнана — йоккхагІйолча товароведа.

Ляпская Екатерина Иосифовнана — йоккхагІйолча товароведа.

Шаховская Мария Павловнана — планово - экономически управлене начальника заместителя.

Художественни промыслий производственни объедененe гІолла:

Гудантов Порчой Суламбека — бригадира.

Исламова Тамара Ибрагимовнана — кочегара.

Мархиева Даутхан Савиливнана — сурташ дечоа.

Марченко Мария Степановнана — вышивальщицана.

№ 1 йолча Грозненски ПАП гІолла:

Приходько Раиса Андреевнана — кассира.

Харалампиди Евстафий Панайотовича — станочника.

Кхыча предприятене гІолла:

Горшевская Зинаида Николаевнана — лесоторговни база кассира.

Даудова Айзана — театрально - концертни зала техника.

Добриев Іаьлий Абойна — НГІАССР минздрава контрольно - ревизионни отдела начальника.

Любина Раиса Владимировнана — «Чечингводстрой» автобаза къахьегамен алапех отдела йоккхагІйолча инженера.

Мороз Павел Ильича — хьайбаш леладеча фермашцеи комплексашцеи технически гІулакхаш дара волча слесара.

Пуртова Ольга Захаровнана — радиотелецентра уборщицана.

Рязанцева Людмила Ивановнана — Сийлахь-боккхача Даймехка тІема инвалидий госпиталa лора-терапевта.

Тюльпин Юрий Яковлевича — № 7 йолча СМУ изолировщика.

Халашенко Надежда Николаевнана — НГІАССР МВД пенсионеркана.

Шкурина Лариса Анатольевнана — «Грознефть» объединене Іилма-технически библиотека директора заместителя.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный.
1983 шу, 30 август.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Болгарерча дукхагІйолча фабрикашка, заводашка, гІишлошка къонача болхлоштa хьеха́м теларащ шоай гІулакхах дика кхеташ бола, накаца Іимерза бола кагирхой хьехамчаш ба. ТІеххьарча шерашка цу болама юкъе дукха керда хІамаш даьхад. ХІана мехкарча итташ йолча предприятешка пхьараш болаш ба къонача болхлой хинна ца Іеш школьниний а, ПТУ-и техникумийи дешархой а. Уж цига практике хул.

Ер сурт даьккхад город Стара — Загора «Италия» яхача трикотажни фабрика цехе. Моттигерча техникума дешархой практикана кулгалдеш и дикагІъярех йола производственница, лакха гоазал йола мастер Орешкова Петра.

БТА—ТАСС сурт.

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ЗАМЕТКАШ

ЕЗТКЪА ЭЗАР АПТЕКА Е ЦХЬА БОМБАРДИРОВЩИК

Эссен яхача городе тІема духьаларча цхьан демонстраце сона дайра массане гуш дараш санна доаца плакат. «Леопард» яхача танка тІехьарча модела сурте йола бронированни унзара ши хІама, школа пен каг а баь, берех йизза йолча классе чуйоадаш яр. Акха циснаш шоай цІерана дагадохийта Іацар танкаш. ІамагІча бропана Іаьрна розеткаш хьехаяр художника, из леопарда цІекана тара хилийтара. КІал гІолла даь йоазув дар: «Леопард-2» яхача шии танкага додачох 24 класс а йолаш йола юкъарча образоване школа е йиш я» аьнна. Плаката авторий вІаштІехьдьннад Федеративни Республикерча милитаризма антисоциальни чулоацам дикка белгало дІагойта.

«Торнадо» яхача англо-итало - малхбузенгермански производства многоцелевой цхьан самолетага додачох хьалъе йиш я юрташта лаьрхІа 80 эзар аптека, 800 байча маьха квартира е 44 кагирхой центр. Цхьан полевой гаубицага додачох — 40 берашта довза майда. ХІанзарча ханарча танкага додача ахчах «кхоалагІча дунен» мехкашка бахача бархІ миллион сагах латтача наха хІара денна, хІара сага цхьаьца герана йолаш дуга тела йиш я. Амма ФРГ тІема кийчо еш йолча концернаш тІатІа дукхагІа хьаду кердагІа дола герзаш, хІаьта экономе цІеча къоаламо шер-шера дІайоаю бюджета тІара уж е вож социальни декхараш къестадара йола ассигнованеш. Нагахьа санна Геринга «даьттана метта йоккхий топаш» дІайийха яле, тахан малхбузенгермански промышленникаш дІаех «школашта метта танкаш».

Федеративни Республике дукха да хІанзарча ханарча тІема техника тайпаш — танкаш, бронетранспортераш, цхьа хІама дага доацаш деш дац кхыметтел ракетни катерех, а оаккхарий цІераш техна болебалар: «леопард», «гепард», «соалор», «шуртІъя». Иштта хьадоагІаш да из «кхоалагІча рейха» хана гитлеровски предприятешкара «цІогьаши» «пантераши» арахекха йолаелча деня.

Фашистски рейха милитаристски традицеш дІахоьхьош хиларах сага ховаргдолаш дувцаш дац бонски лакхерча гІоазарашта юкъе. Амма таханаш йоккхий тоъаш ФРГ хьаеш бараш-м цу хана хинна круппаши фликаш ба. ХІаьта бундесвере керда чиваш а денна болча гитлеровски эпсарий хиннача наха дагадоаллар да къона малхбузенгермански салтий вермахта «денал долча» тІемахошкара масал ийде Іамабар. Цхьабакъда, хІанз бувцараш уж бац. ЮхатlaгІоргда вай «леопардаштен» кхыча оамарашцен.

Керда больницаш, санаторешк, школаш, берий майдаш хьалъяра новкъарло яь из Іеш, цар хьалІ яхаш дІахехья наха болх бергбола моттигаш а. Из депутаталла хоржаш ХСС председателa Франц-Йозеф Штрауса тІехьа кхаж тессаш а ІуйрэхІама духш вагІаш «Байернкурир» яха Штрауса придворни газет дешаш а. Йиш йолаш вагІаш коммунисташта вий кхайкае виш ца луши кІирандийнахьа ханнахьа кинаге ухаш волча Баваре мичахьа яле а, цхьан моттигерча тІема кийчо еча завода болхлочо куралъю ше, гераш хьа а деш, маьхха чІегиаг — эца хІама Іалашду яхаш. Цу тайпара «сакхетам» бола болхлой предпринимателаша хестабу, мехкабе болх ца хилар тІа-тІа совдувлара духьаларча е (кхы а вогІа) герз хьаделга сихдара духьаларча демонстрацешка арабувлача «кхетам» боацача болхлошка уюкамо хила, царгара масал эца йоах. Предпринимателаша геттара хоза а хеташ дувц, гераш хьадеш хилча наха болх бе моттигаш а хул, кхыдола царна эшараш а хул яхаш.

Керда тІема заказаш кхачар дилла а дика хІама лерхІ цар, къахьегама рынкана дика влияни ю цу гІуланхо яхаш хабараш дувц. ТІеххьарча шерашка Федеративни Республике тІаийль гера хьадара йоккхий програмхмаш нагтахьа яр мара юкъера ца йоаккхаш ерригаш а («леопардаш» е «торнадо» яр аьнна доацаш) могаьй болх бара керда моттигаш хьаяра «Іаласмате бокккхачъ» лоархІаме я яхаш.

Федеральни правительства шер-шера арайоах ше беча боахама балхах йола отчеташ оалаш яраш. Цар тІа дувц цхьайолча тІема хьакъехьарча программех. Амма дувц духхьал цар экономикана ю дика влияни кертагІьяккхара. 1979 шерарча отчета тІа керда фрегаташ хьаярах, масала, «наха бе болх хилийтара проблема къоастаяра» дола докхха гІо лаьрхІар. Амма промышленникашта цунах кхоачам бац.

ХІаьта, дукхагІа долча даьтъе, цар духхьал дІа ма кхайкадой шоаш раьза боацаш хилча. Мюнхене арадувлача, дукхагІа йолча мюнхенски изданеша а санна. Штрауса парти хьаллоацаш долча «Дойчланд - магацин» яхача консервативни журнало ладора герзашта экспорт яра оттадьча довзон хьакъехьа: «Вай законаш чІоагІдераш вІалла теркал деш а бац вай болхлошта хетараш шено яц, санкхетамеча» болхлошта. (Автора примечани). Уж вІалла сагота а бац кхыметтел цІи хезача экономисташа (балхвоале дегІаярах) дувцача кхоана хила тарлуш дараштa. Цу реплика автор ала гІийртар дар гера сихдаь хьадерон цун торговлена оттадаь доавув дІаданиххарон бе болх вахилар лоххерга яя хІама. Цу тайпара йола уйлаш, гера дІаданккар наха бе болх хилийтара кхерамо да яхаш болча тІема-промышленни комплекса гІозарий викалашта ма эшшара я. ХІаьта нагахьа санна Федеральни Республика тІемапромышленни комплекса база Баваре хилар дагалаьцача дерригa пиц-шиш метта дІаотт.

ФРГ оборона министерства кепайоазон тІа деча хоамашка каст-каста белгалдоахар цу е воах тІема заказо масс болх баре йола моттиг хургьа. Йоахар, масала, «торнадо» яха многоцелевой самолеташ хьаеш йолча ерригача хана (дагадоххарагІа аьлча, из ядерни заряд яхье йиш йолаш я) кхаь мехка — ФРГ, Англе, Итале — даим гарантированни 70 эзар болх бара йола моттиг хургья.

Из иллюзи хьаллоацаш ба промышленникаш шоаш а. «Рейнметалл» яхача концерна (цун производствана юкъе герзаша лоаца даакъа дикка доккха да — 67 процент герзий керттерча производителий списка тІа ялхагІча моттиге я из) кулгалхоша 1977 шера март бетта залаленн йир, нагахьа санна шу декъадалалехьа 1800 «Леопард-2» яха тІема танк эшаргхиларах йола решени тІа ца эце, 25 эзар болхлочо болх беш йолча моттигашта кхерам тІаоттаргба аьнна. Цу дюссельдорфски компане кулгалхой синой узам (хІаьта уж-м «кхоалагІча рейха» тІема промышленность бийдалца Іалашъеш хиннача Рехлинга шиш тІехье ма йий) дІахезар. Халадар из дІа ца хаза. Боннера лоббисташ, из промышленникаш, политикаш, оборона министерства чиновникаш кІаши бувзаш йола звено, сихха оршагІбаьлар концерна гІо дара. 1977 шера июнь бетта концернашта юкъе пачачхьалкхен тІема заказаш денъаш йолча Кобленцерча тІема техника ведомствагара керда супертанк хьаяра дола заказ кхачар концернага.

ХІаьта цул тІехьагІа хиннар миттa дар. Уж санна «Леопард-2» арахецача даькъа лоацаш болча Фликаи Круппаи танкаш ераша цхьан яьча пресс - конференце правительствагара дІадийхар шоай продукцена экспорт е бокъо лулга, хІана аьлча селларча доккхача заказо а предприяте дерригача ниэалех пайда эца йиш хилийтадац.

Герзашта экспорт пйтарах дола дош чехк-чехка уттадар цхьа бахьан доацаш дац. Законо бокъо лац промышленникашта кхохнам латтача районашка тІема продукци кхахьийта. Хийцца тІема продукци йохка йиш я духьал, НАТО чудоагІача мехкашка. Амма совдегархой массаза а бувла а ховш тІехбувл чІоагІъяьча моттигашта юхе гІолла. ЛоархІаме да экспорт е бокъо наракхачар, хІаьта гера тІеххьара а мича кхоач хьажа низ болаш саг вац.

ТІема заказаша нах балхаца мел Іалашбу яха дош, моллагІа дош дац. Дукхаза а из дош тийхкад Малхбузахьарча Іилман учреждениша. Малхбузенберлински дунен халкъашта юкъерча политикаи экономикаи институто чІоагІа тохкам баьб цу деша. Іилманхошта гучадаьннад оборонни сектора долча заказаша наха болх бергбола моттигаш дикка кІеангъеш хилар, хІана аьлча тІема производствана еча боараме наьча капиталовложенеша, масала, увахцІено лораеча 13,9 процент дукхагІа душ хилар балха моттигаш, социальни вмараш — 29,4 процент, социальни Іалашона — 40,4 процент.

Нагахьа санна тІема кийчо ярга дІауха средстваш мукъаьлхача, йиш хургьяр алхха итт шера балха моттигаш пхеаза кІезигагІа йоацаш совьяха.

Институте болх беш бола них лаьрххІа хьехаб, гера хьаделга совдалар кагирхошта бе болх ца хилара мел Іатхьаш хІама да. Ваь хилар гучадаьнна да: цхьа салте герзаца Іалашварга йолха средстваш производстве 5—6 ученически моттиг хьее тоъаргхилар.

Тохнамех хьахиннараша хьахьоах, тІема производствон герзашта экспорт елгеи шердаларо лоацдача хана цу тІема промышленносте хьахулача моттигел дукха дукхагІча балха моттигашта кхерам тІаоттабеш хилар.

Евгений БОВКУН.
(АПН).

Дезала кхуврч

ДАЬИ НАЬНЕИ ИРАЗ

Автотранспортан предприяте шофера болх беш ва Саутиев Iийса. Клубе техничка я цун сесаг Саутиева Лида. Хьаьнала болх а беш шоай бераш кхедеш ба уж — кхо кlаьнки цхьа йоllги. Воккхагlвола воl — Тlахьир юкъера школа йисте а яьккха Советски Эскаре гlулакх де вахав цхьа шу хьалха. Шоллагlвола кlаьнк, итт класс йисте а яьккха, шофера курсашка дешаш ва.

Дукха ха йоацаш даьнен наьнен бокъха кхаъ хулаш каьхат кхаьчад царга. Из да цар воl гlулакх деш волча эскара даькъера царна чlоагlа баркал оалаш дена.

«Тха хьамсара Михаила Iийса, Жабраьила Лида! — язду эскара даькъа командира В. С. Рудоместовен политически даькъерча командира заместителa В. Н. Мирошниковен. — Оаха чlоагlа раьза долаш хоам бу шута, шун воl Тlахьир бlухочун декхар, паччахьалкхен хьашташа дlадеххача тайпара Даьхенна гlулакх де аьнна оаш даь васкет сийленца кхоачашдеш хиларах.

Ше Эскаре гlулакх деш волча дукха йlаьха йоацача хана дикагlча оагlорахьа хьагойтав цо. Къахьегам дукхабезилга, лакха дисциплина, тlадилла гlулакх тешшаме кхоачашделга, бакъдари нийса дари хьаштхилар — иштта и шун вилий оамалаш.

Бlухочун говзал караерзаеш цо доахача толамех доккхал ду тха даькъе гlулакх деш мел бараша. Шоана дег тlара баркал а оал иштта дика хьалхеваь, кхетам бенна социализма доазонаш лораде Советски Эскара бlухо оаш кхеварах. Шоай воlах доккхал а деш, сапаргlата долаш Даймехка низ совбоаккхаш хьинаре къахьега йиш я шун»

Вайнахьа даьша сардам боаккхаш хиннаб «Тиша тlехье кхуйла хьа» аьле. Хlаьта ловца — «Цlена тlехье кхуйла хьа» аьле. Эггара доккхагlа ирас ловр хlаш хиннад дика тlехье хьалкхер. Из ирас кхаьчад Iийсайгеи Лидайгеи Саутиевгlара. Ше волча лерттlа шиi гlулакх леладеш, новкъосташта хьаштдолаш, дукха везаш, доккхал де йиш йолаш воl хьалкхийнав цар.

Шоай воl гlулакх деш волча эскара даькъа кулгалхошка юхадохьийтача каьхата тlа царна дег тlара баркал а оалаш. Iийсаи Лидаи язду: «Советски Эскар массе хана хиннад къонахчали деплн долаш, къахьегам дукха безаш, дисциплина лакха йолаш, цхьанна хlалонех бlухкъожаргбоацаш катрхой хьалкхебеш Иштта тха воl хиларах, оаха чlоагlа хам а беш, баркал оал Советска Эскара а шоана а»

А. ХАРСИЕВ.

ШОАНА, ДАЙ-НОАНОЙ

ХЬАН ЮМАДЕРГДА ЦАРНА ЭХЬ-ЭЗДЕЛ?

Шиi наьнаца автобуса чу вьгlа кlаьнк цхьа моттиг мукъаьлнна, бlаргаяйча цига lоха дагахьа дlетlаведар. Из дlатlанхачале цига lохайра воккха саг. Бакъда, цун хьалха хинна моттиг а дlалаьцар воккхача саго. Тlаккха нана тlачайхар кlаьнка:

— Хlанз цхьаккха а йоацаш висарий хьо, вагlа везар хье ваьггlача.

— Кlаьк-м къона ва, уралаьттача а хlама дергдац, — аьлар автобуса чу хинначарех цхьанне.

— Цунца хьо гlулакх дац, — жоп делар нанас.

Иа дlахезача кхы фу эш бера, фу lомадергда цу тайпарча наьнагара?

Боккхийча наха хьадла а лелхаш бераш автобуса чу lохуйшаш зийна хургда оаш. Наьха сий на дарал совгlа, цу тайпарча бераша сий дац шоай дай, ноаной. Масала, деза тlормеш бе а доахкаш, балхара, кхычахьара чуйоагlа кхалсаг уралатташ хул, хlаьта воккхи хинна цун кlаьнк е йиlиг кlалара хьал а хьежаш, хlаман бала боацаш ягlаш хул. Шоай наьна деш ца хилча, кхычар сий дергдий цар?

КЪАХЬЕГА ЮМАДЕ...

Бераш зlамига долча хана деза даакъа лаца безам болаш хул цlагlа деча тайп-тайпарча белхашта юкъе. Хlаьта цу хана деза хьахила болалу цар дегашка къахьетамцара безам. Цудухьа уж къахьегамах дlакъехкаде мегаргдац. Дегlа хала хургбоьл, lатакъарг бода болх царга байта беза яхилга дац из.

Бераш къахьегама юкъеозар цар ханашка хьежжа хила деза. Масала, зlамигача йиlиго нув бе беллача цунгара из сиха дlабоаккх е тlачовх цхьабараш. Цул тlехьагlа бер дахьаш нув хьаьаца, кхыдола хlама де. Йиiига нув хьакха, истол цlенде, пхьегlаш йила lомае еза зlамига йолдаце.

Берага шийга хlама хьадайтарал совгlа, дас-нанас дlахьехa а деза миштa хьаде деза, шоаш хlама деш боахке берашка нийсьеттал дайта деза.

ДОТТАГlАЛ ДЕЗАШ...

Шоай бер кхыча берах дlакхийтача е шойчох кхыдар хьакхийтача цхьабола дай-ноаной раьза хилац. Тlаккха бера дег чу сомайоал ший зlамигача доттагlчуннара говмал, бераш хийра доал.

Цу тайпарча кхетамо во лерют бера дег чу. Цкъаза деррига цун вахаре а. Иштта кхедеш дола бер кхычарна истара лелаш, дукхагlча даькъе тейа хул. Цкъаза из догьийна долаш санна а хетагу. Наха тlера хилар, нах безар санна йола оамалаш бера дег чура дlаяха гlерта мегаргбац даьй.

КХАЛНАХА ДОЛА ХЬЕХАМАШ

СИХА Ю ЛОКЪАМАШ

Кадага lочудулл боккха алх lаг хиллал хьоар, 2—3 фуъ, цхьа lаг шекар, зlамига ах lаг хиллал тух, из шортига кегаешие lоттайотта еза шура. Хlаьта из кегае еза тарзаш юкъе нийслургйоацаш. Кийчбаь баьина бод lага чу хlама ца дусаш, цох дlа ца леташ хила беза.

Даьтта чlегилг lочу а йилла. Шохъе еза lаькъа, Цхьанна lаг ботташ бод lочу а бетта 1—2 минута кхарзача, гlакlалтlа а яьха кхы а иззал кхарзийта. Цlи сиха хила йиш яц.

Истола тlа lооттаеш царна оттабе мегаргба тlоа, модз, варени, лоаладаь машдаьтта.

«НАПОЛЕОН» ЯХА ТОРТ

200 грамм маргарин, иззал машдаьтта, хьоар кегаде деза віашегlъаша. Цу тlа кlеззига тух, 3—4 фуъ тох. Тlаккха зlамига lаг уксус а теха бод хье беза. Холодильники чу а оттабаь 1—2 сахьат довкхийт цунга. Цул тlехьагlа дитъ даькъа бекъа беза из. lаьнча чу маргарин а хьекхе цу тlа маккl крупа хьаьрцата датта доледу дитъ даькъах даь дитъ чlаьпилг.

Дитъ даькъа бийкъача бедах хьадаь дитъ чlаьпилга крем хьокх. Крем хьаду: пела шекари пела шури кхехкаю бикъъяллалца, тlаккха шелйолийт. Цу тlа 250 грамм машдаьтта тох. Крем хьекхачул тlехьагlа чlаьпилгаш віашкадохк. Торта тlехнахьа lотlахьоарп чlаьпилгех хьаьнина гlаргlалгаш.

«МАЛЮТКА» ЯХА КОНФЕТАШ

Хьаэна 150 грамм машдаьтта, ах пела шура, 3—4 lаг какао, цхьа пела шекар. Из деррига кега а дийл кхехкийта 5 минута. Цул тlехьагlа шел а делийта цох тоха еза «Малютка» яха берий смесь. Хьахиначa бедах бура́лгий хьисапе конфеташ хьаю, тlаккха уж керчаю когарий аьтача вафлей гlаргlалгаш чу.

САЛОlАЧА САХЬАТА

ХlАРАМЕ ГlУЛАКХ

— Са цlагlа мел вола дезахо цхьацца говзал караерзаеш ва: сесаг чlондарг лакха lомалуш я, йоl — пианино, хlаьта воl гитарист хила мегачох таре ва.

— Тlаккха хьо фу деш ва?

— Из ма дуаца. Со йист а ца хулеш боккха бала лоаш ва.

ТОВР ДЕ ГlЕРТАШ

Доим а тха клубе заведующаще хьесталуш, корта бетташ, цун товр де гlерташ хьайовргlа музыкальни кружок. Хьажал шеаш ца тоше: из йlоахараш а кинна цlагlа енсе цхьа кlира мера доеццаше из дlаволлаш лоихаргйола марш lомеаш я-их из. Из фуд тlаккха хьакима корта беттар мера!

ПАЙДА ЛУШ ЙОЛА ГОВЗАЛ

— Из хьа йоl музыкальни дешар дийша хьлар моттеш ве-кз со. Дикке ахча яда хургда цо-м балхара.

— Дьера эц! Ткона юкке цхьа профессор вах, шиа сенаlа безам хилча зlерасакьата пакиплая сом тел цо, са йоl иппи ца довикхаш соцарг.

ШЕ САННА БАРАШ ЛЕХАШ

— Иштта наст-наста концерташка хlана ух хьо? Музыка кхеташ мича хов хьона віалла.

— Хоза кет-кз укхаза са санна музыка ца кхеташ боле нах біергабайна а.

1) — Хьавола, воl, низзана къовсалургlа вай!

2) ...

3) — Хьажал, нани воте са кулгашта яькача шонкашна!

Х.-Б. ИСРАИЛОВА сурташ.

КЕРДА ЭКСПОЗИЦИ

Культура - сердалон балхахи халкъа кхолламен республикански lилман - техническе центра зале хьайийллай декоративно - прикладной искусства керда выставка. «Сай мохк хестабу» яхача цунна юкъедоагlа дукхагlча даькъе дахчан тlа даьхна сурташ.

Методически центра lилман болхлочо, выставка кийчъяьча Пожеиро Викас дийцар:

— Выставка юкъе да хьалха гойташ хиннача балхех бовзача авторий сурташ. Царех ба: Анзоров Супьян, Чеботаев Михаил, Кодзоев Идрис. Иштта кердача выставка юкъе да къоначa художникий-любителий Х.-А. Надырова, Х. Исмаилова, Х. Седиева балхаш а. Дукхагlча даькъе цар даьхие сурташ этнографически чулоацам болаш да. Цар хьахьокх лоамарой вахар, мехка lалам. Кодзоев Идриса балхаша дикка тергам тlаоза шоашта вай республика истори а тахханара денош а хьахьокхаш хиларца.

Хьайийллача выставка тешал ду халкъа кхоллам дегlаухаш хилара, къаьстта а цун къаьнагlдолча тайпаех цаl — дахчан тlа сурташ дахкар.

М. КАТЫШЕВА.

ІИЛМАНХО А ПЕДАГОГ А

Цхьоалагlа сентябрь... Из ди тахан эггара хьалхе дена бсагlбва студентий а санна преподавателий. Воккхагlа йолча курсашка дешашка фаргlийначаш тоаргдотташ да. — дlадолалу дешара керда шу. Цхьана чакхдаргда из. кхоачашхургдий-хьогl дагалаттар? Хlара шера цу хаттарашта жоп ца деш хул деша йоагlача а царна хьехараш а.

Цу дийнахьа пикх гlеттача санна яр Л. Н. Толстойн цlерагlча Нохч - Гlалгlай паччахьалкхен университета коридорашка царна бlаргахьежаш латташ сона юха а дагаера 20 — 25 шу хьалха хинна педагогически институт (хlанзара университет). Цу хана укхаза касткаста дездора Нохч-Гlалгlайчен яздархой юбилейни цlейш. Дахкильгов Ибраьхlима дилла яздархочунюбилира портрет хьалтохар институте дlачувоаллача. «Са lачудолла мара ца дезаш хьа-м вайа вай художникна юбиляр», оалар цунна бlаргахьежача студенташа а преподавателаша а.

Наггахьа студент е хьехархо вацар цу хана гlулакхана а эздел долаш в вола гlалгlай зlамсаг, студент И. Дахкильгов на вовзаш. Массане а лоархlаш сий деш вар Ибраьхlим. Къахьегамах хьалдиза дар цун хlара ди. Института студенчески профкома, факультета партбюро члена декхараш цlена кхоачашдора. Каст-каста гlалгlай бахача юрташка а ухаш багахбуцам лохьбеш хулар, студентий халхара ансамбле хьинаре даакъа лоацар. Цу деррига цунна новкъарле яцар тlехдика деша. Ший группах дог лазар, дешарца, гlулакхашца, дисциплина чlоагlа хиларца из кхычарел тlех хилар дезар. Каст-каста Ибраьхlима оалар: «Кlантий, мехкарий, кхыча группашца ях хила еза вай». Даьсса дешаш дапар цо оалаш хинарап. Дукха новкъостал дора цо дешарах дика ца кхетачарна. Цу дерригача гlулакхаша сий даьккхар цун группе. Дешара шераш чакхдаьлар. Тlехдика дешаш институт чакхъяккхарах «цlе диплом» хьаийцав Ибраьхlима. Институтерча вайнахски филологе кафедра ассистент волаш болх бе юхевитар из.

Ткъаьи цаl шу совгlа хальнай цу хана дена. Цу шерашка дукха хувнамаш хиннад lадрахьмана Ибраьхlима вахаре а балха тlа а. Хlана университета филологически факультета декан волаш болх беш ва из. Ха тоъал дукха дlаяха але а оамалашта хувцаденнавац. Цхьанна гlулакхаш а хаттарех долаш кадаца декана тlа хьатlахх университета преподавателаш, студенташ. Уж безаме тlаэш факультете кулгалхоча. Цхьа дош а ца алалаш ший кайча санна царех хlаране яхачунга ладуегl. Тlаккха цу гlулакха бокъонца уйла а йа хадаж ... болаш жоп лу. Са цига цу преподавателийчa дийнахьа дукха

ОЧЕРК

студенташ вийсбелар деканана дагабовла е цхьаьаца хlама хатта баьхка. Царех хlаране дена гlулакх къоастадир цо.

...Чувоал аргlашира саг. Из ва ялат чуэца болхача студенташна ваха везаш волар лор. Мича, мел ха яьлча вlашагlккет, хиланза аргйоаца инструмент мара хьаэна ца еанга, мел эшача молхашца совхозо из lалашвергхилар дlахайтар, нагахьа эше университете медсестра хиларах хоам бир. Цу хана чуйоал деканате эрсий метта кафедра заведующи йола, из дешаш волча хана эрсий мотт хьехаш цун преподаватель хинна Мальсагова Дошлакъий Лида. Заявленей бlарчча пачка я цун бе йоаллаш. Из дагаювд деканаца шоай кафедре балха бахкара йолча конкурсе заявленеш еннача кандидатурех лаьца. Уж цаккхе а хьож цар заявленешка, хьалха болх баьча царна тийннача характеристикашка, партийни а балха а стажага, кхыдолча документашка. Хьакъоастаю шоашта метаргба аьнна хетачар заявленеш а документаш а. Тlаккха цу кандидатурех лаьца дуаш общественни организацешца, ректорaца.

lадрахьмана Ибраьхlима хlара балха ди къахьегамах хьалдиза хилара дола масалаш кхы дукха а доладе йиш я.

Вайнахски филологе кафедра ассистентагара филологически факультета деканага кхаччалца бола бlаьха никъ хьабенаб цо.

— Из шаьра хиннаб аьлча баьлац, — йоах Ибраьхlима. Селхан студент хиннача сона юкхьанца геттара хала дар. Бакъда, цу хана сона чlоагlа накъабаьлар йоккха опыт йола преподавателаш. Цlаккха а дагаргвац сона «тахан вайна юкъе воацаш вола, студентий а, къоначa хьехархой а хьехамче хинна, профессор Мальсагов Дахий Дошлакъа. Вайнахьа литература а багахбувцам а цо безабалийтар сона. Хьалхарча шерашка доккха гlо дир доцента В. М. Былова, филологически lилмай кандидата, доцента В. Н. Харчевникова, кхычар.

А. М. Горьке цlерагlча дунен литература института йоккхагlйола lилман болхло Далгат Уздиат Башировна кулгалхо а йолаш, И. Дахкильгоа язъяьча диссертаце тема яр: «Гlалгlай литература хьахилари из дегlаахари». 1969 шера цунна зашита а йир цо.

lадрахьмана Ибраьхlима язъяь ах бlаь совгlа lилман статья, монографи, учебник арадаьннад. Уж lилман балхаш хетадаь да фольклора, гlалгlай литературана. Цо дукха а беркате а болх бу учебникаш арахецаш. Царех да гlалгlай школашка 10-ча класса дола хрестомати, ВУЗ-а студенташта лаьрхlа дола «Вайнаьха халкъа багахбувцам» яха учебник, гlалгlай школашкарча 9 — 10-ча классашта лаьрхlа дола «Гlалгlай советски литература» яха учебник, «Нохчийи гlалгlайи исторически фольклор» яха монографи, педучилище кхоалагlчен йиъалагlчен курсашка дешаш бараш лаьрхlа дола гlалгlай метталара учебник-хрестомати, «Гlалгlай литература» яха монографи, кхыдола балхаш.

Иштта lилман балхаш деш хьавоагlаш вола Дахкильгов Ибраьхlим воккхагlволча преподавателалла хьожаву вайнахски филологе кафедре. 1970 шера доцента цlи лу Лакхерча аттестационни комиссе диплом а луш. 1970 - 1973 шерага кхаччалва филологически факультета декана заместитель волаш болх бу, хьаьта соахка февраль бетта дена цу факультета декан ва lадрахьмана Ибраьхlим.

Кура-сонта воацаш, преподаватель е студент ца хиларах—хlаранегара доагlаш дар хьадех цо, наьна болх дикагlча тайпара вlашllехьбаккха гlерт. Цунна хов, алхха администратор хиларах наха юкъе сий даккха а ше лархlийта а йиш йоацилга. Керттердар да наха кулгалдеш волчо ше дика болх бар, цийна тlадлла моллагlа декхар дог а лазаш цlена кхоачашдар. Вешта аьлча, шиi гlулакхаша а оамалашца а наха масал телар, уж шийна тlехьа баха хар. Уж оамалаш, сона хетачох, И. Дахкильгоах йоахкаш я.

Дахкильгов Ибраьхlим керте латтача деканата общественни организацешца цхьана дукха болх бу къахьегама дисциплина чlоагlъяра, студенташта юкъе кхетама болх бара. lилман балхаш дерашта кулгалделга тоадара, преподавателий кадраш кийчъяра, студенташа дипломни балхаш деча новкъостал дара. Ховш ма хиллара, из деррига а деча хьинаре даакъа лоац декана ше.

Къахьегамен производственни дисциплина чlоагlъелга дlадех КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.), июньски (1983 ш.) Пленумий решенеш, — аьлар lадрахьмана Ибраьхlима. — Цу лестамагlа оаха дукха балхаш ду. Кафедрашка къонача хьехархошта лаьрхlа семинараш ю, дукхагlа кийчъю методически разработкаш пособеш, студенташта хьехилга тоаде гlерт. Общественни организацей викалаш юкъе а болаш, рейдаш ю балха хьабахка тlехьабуса преподавателаш, деша хьа ца уха студенташ хьагучабоахаш. Бокъонаш телхаераш бехнтохаме оз.

Хургболча хьехархошта алхха знанеш елча, уж шоай профессиональни говзала къайленех дlакхетабича чакхдалац гlулакх. Цул кlезигагlа лоархlам болаш дац вай бераштa хьехаш хургбараш мехка бокъонца бола граждаеаш, кlоаргга идейно-политически сакхетам, лакха нравственни оамалаш, интернациональни дог-уйла йолаш, шоай Даьхе боврам боацаш дукха езаш, замаца терлуш доацача гlулакхаца машар боаца нах хилар.

Цу деша чlоагlа теркам тlаухийт деканата а общественни организацешва а. Цига каст-каста тематически сайренаш ю, къахьегамен тlемен ветеранашца вlашагlбеттлу студенташ, лекцеш еш, беседаш ю. Болх беш я «Сона деза хьо, вахар» яха клуб.

Дукха болх бу деканато факультете академически задолжинаш ца хилийтара, студентий курсовни дипломни балхаш дувцаш, кафедрашнара хьехара балхаш миште лел хьожаш, бlарччча шера lилман балхаш дера йола планаш чlоагlъеш. Сессеш мишта чакхъйол хьожаш тlахьожам лоаттабу. Уж а кхы дукхя а дешаш дувца уттаду lадрахьмана Ибраьхlим керте латтача деканата заседане. Цул совгlа, факультете болх беш я деканше керте латташ йола lилманхой совет. Бе болх шортта нораббоагlа цунна: студентий дешара а царна кхетам балара а, методически болх тоабара тlаьхонан лоаттабе, кхыдола дешаш къестаде деза. Уж а кхыдола а балхаш дарах филологически факультетера успеваемость университете эггара лакхагlа я.

Факультета кулгалде, lилман а педагогически а болх бе атта дац а общественни декхараш кхоачашде ха корайоагlа lадрахьмана Ибраьхlима. Хlаьта цо уж новкъосташта хьалхашка цlийвала ца везаш а кхоачашду. Масала, хlанз И. Дахкильгов ва университета партнома член.

Дика цlенда а ва lадрахьмана Ибраьхlим. Лерттlа кхетаи луш хьалхебеш ба цо ший дезал. Фусамнана Лейла, редактор йолаш телевидене студе болх беш я, йоккхагlйола йоl Марет ший да болх беш волча факультете кхоалагlча курсе тlехдика дешаш я, воl Казбек укх шера университете деша дlаттав, Зарбик, Индира, Саварбик школе дика дешаш ба.

lадрахьмана Ибраьхlима хьаьнилча къахьегама лакха мах баьб. Цунна еннай Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота, «Йислагlча пятилетки ударник» яхеи «Социалистически яхье котваьинар» яхеи Знакаш. Ленински райоиен университетен сийлен улгаш тlа хьалтеха доахи цун портреташ.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТlА: И. Дахкильгов.

И. ПЛИЕВА сурт.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

10 СЕНТЯБРЬ

С. М. Кирова цlерагlа культурай салаlарен парк. 9.00 — 20.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00, 14.00. «Советски композиторий иллеш» яха радиоконцерт. 11.00. Яйгача атлетиках йола спортивни яхьаш. 19.00. Баьццара театр. Паччахьалкхен «Вайнах» яхача халхара ансамбла концерт. 19.00. Кинолектори. «Къахьегамен машарен духьа» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина цlерагlа культура Дворец. 10.00. Халхарий зал. «Дезале ираза дlоагlаш шун бе доахк» — брака торжественни регистраци яр. 12.00. Болх беш я берий аттракционий городок. 18.30. «Советски доазол арахьарчен эстрада ашараш» яха радиоконцерт. 19.00. Халхарий зал. Болх беш я «Вlашагlкхетар» яха дискоклуб. 20.00. Баьццара театр. «Советски кино говзанчаш» — кинолектори.

Н. К. Крупскай цlерагlа культура Дворец. 16.00. «Композиторашi поэташи машара тlехьа лоттабеча къовсаме» яха йоккхагlйолча классай дешархошта лаьрхlа сайре.

Химикий культура Дворец. 15.30. «Законо сохи сона законахи» яха клуб. «Советски закон вахаре» яхача темах 17.30. «Чени шоргаштен хулча лазарий профилактика» яха беседа. 18.00. «Советски унахцlено хоравераш» яха кинообозрени.

11 СЕНТЯБРЬ

С. М. Кирова цlерагlа культурай салаlарен парк. Таннаста хетадаь дукхача наха са а лоlаш сакъердар. 9.00 — 20.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00. «Тlема машина экипаж» яха радиоконцерт. 16.00. «Советски геранашара низаш машаран халкъа кхерамлении ха тlа» яха лекци. 19.00. Баьццара театр. Паччахьалкхен «Вайнах» яхача халхара ансамбла концерт. 19.00. Кинолектори. «Къахьегамен машарен духьа» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина цlерагlа культура Дворец. 11.00. Болх беш я «Фаьлгийн приключенейн дунен тlа» яха киноклуб. 12.00. Парк. Болх беш я берий аттракционий городок. 19.00. Болх беш я «Вlашагlкхетар» яха дискоклуб. 20.00. Баьццара театр. «Маслаш йоаца кхьмирак». Гойтаргда «Пентагон» яха документальни фильм.

Н. К. Крупскай цlерагlа культурай Дворец. 12.00. Болх беш я машиннаьъахой революце. Гlема, къахьегама сийлен халкъан музей. 15.00. Болх беш да «Къона жеинецъ» яха берий кинотеатр.

Химикий культура Дворец. 11.00. Книжка дунен тlа еш йола путешестви. 14.00. Баскетболах йола спортивни яхьаш. 18.00. «Советски Союз — доазол арахьарча хьаьший бlаргашна» яха кинопанорама.

ТЕЛЕВИДЕНИ

10 СЕНТЯБРЬ

17.05 — «Шоана, кхалнах» (гlалгlай меттала).

17.25 — Телевизионни фильм.

18.00 — «Къонах» яха студи.

12 СЕНТЯБРЬ

18.00 — Дешархошта. Кинопрограмма.

19.00 — Нохч-Гlалгlай гlолла.

19.25 — «Къахьегамга хьежа ю сага сийле» (гlал. мет.).

19.50 — Фильм-реклама.

РАДИО

10 СЕНТЯБРЬ

6.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай метт.).

6.05 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

6.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.

6.22 — «Сердало» газета обзор.

6.30 — Передачий программа (эрсий меттала).

6.35 — Передачий программа (гlалгlай меттала).

6.35 — Реклама.

10.15 — «Партийни организацейн дисциплинан». Беседа (гlалгlай меттала).

10.30 — Музыка (гlалгlай меттала).

11.00 — «Къонах» яха радиовыпуск (эрсий меттала).

11.30 — «Ленински доттагlалла — литературий доттагlалла» (эрсий меттала).

12.40 — «Зlолмаз» яха сатирически журнал (нохчий меттала).

13.00 — Сийлахь - Йоккхача тlеман 40 шу дизарга. «Бриташкий дагалувцараш» (нохчий меттала).

15.15 — «Тирна йистерча гlалгlасхий ашарий фольклора оагlонаш» яхача циклера передача (эрсий меттала).

16.00 — «Кавказа lуйренаш» яха радиожурнал (эрсий меттала).

18.00 — Художественни самодеятельноста даьтыхацарий концерт (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — Н. Кутузов. «Россе земле дрема». Музыкальни передача.

18.30 — Цугаев Супьяна иллеши ашараши.

19.13 — «Салlафа ... таш». Передача (нохчий меттала).

19.32 — Халхара ашараш.

11 СЕНТЯБРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.

7.22 — «Ленинан никъа» газета обзор.

7.30 — Передачий программе (эрсий меттала).

7.33 — Передачий программа (нохчий меттала).

7.35 — Хоамаш.

8.25 — «Шоана хоза кета ашараш» (эрсий меттала).

11.20 — «Ший дисциплинаца чlоагlа я бригада» (эрсий меттала).

11.35 — Кираденна музыкальни программа (эрсий меттала).

16.00 — «Школьный глобус» (эрсий меттала).

16.30 — «Къона тlаьхье» (нохчий меттала).

18.00 — «Ашаран дотта гlала декхарна» яха концерт (гlалгlай меттала).

УКВ

18.00 — «Тха къонах дена аьиргаш». Литературно - музыкальни композици.

19.06 — Баннанта Даина концерт.

19.37 — Сайъардама ашараши халхара мукъамаши.

12 СЕНТЯБРЬ

6.00 — Керда хоамаш. (эрсий, нохчий, гlалгlай метт.).

6.05 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам.

6.15 — Передачий программа (эрсий, гlалгlай метт.).

8.21 — «Автоинспектора бюллетень» (эрсий меттала).

8.31 — «Моаршал къона, новкъост къахьегам» — яха концерт (эрсий меттала).

9.15 — «Кхоабе беза зlамигчун а доаникхачун а». Корреспонденци (гlалгlай меттала).

9.30 — Ашараш (нохчий меттала).

9.45 — «Халкъа центрок болх беш я» (эрсий меттала).

10.00 — Передачий программа, хаоттамах бола хоам.

16.01 — Микрофона хьалхашка концерт оттадеш я инструментальни ансамбли цуи солисташи (гlалгlай меттала).

16.25 — Х. Сайдулаев. «Безамах дола къахат». Дувцар. (нохчий меттала).

16.40 — «Саги закони» яха радиожурнал (нохчий меттала).

18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай метт.).

18.30 — «Сихен динен чуьра аза хьажийlаш». (гlалгlай меттала).

19.30 — Радиовыпуск «Негlийрзай вахар». (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — А. Покровский. «Вага, бага са седкъа». Литературно - музыкальни композици.

18.51 — Нохч-Гlалгlай ашарий концерт.

19.51—20.00 — Вайнахка темай фантази.

Хаоттам

Тахан республике гlоллеи Грозней хувцалуш моркхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбулехьара секунде 0—5 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 18—23, Грозне 21—23 градус йlовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен моркхаш а йолаш, кхоана гlийло долагlа а делхаш, тайп-тайпарча оагlонашнахьара секунде 3—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 8—13, дийнахьа: кхоана — 15—20, ломашна — 18—23 градус йlовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; декхархама секретара — 2-84-88; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехатий — 2-85-64; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-88; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ05346. «Грозненский рабочий» издательстви типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4472.